

Sanace rodiny z pohledu sociálního pracovníka

Alena Mojžíšová, DiS.

Bakalářská práce
2019

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Alena Mojžíšová, DiS.**
Osobní číslo: **H160090**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sanace rodiny z pohledu sociálního pracovníka**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sanace rodiny, sociální práce s rodinou a právního rámce sanace rodiny.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BECHYŇOVÁ, Věra. Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém. Praha: IREAS, 2007. ISBN 978-80-86684-47-5.

DUNOVSKÝ, Jiří. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: SPN, 1992.

Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2.

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Lenka Haburajová Ilavská, PhD.**

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **10. ledna 2019**

Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 10. ledna 2019

L.S.

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.

děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.

ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 19.3.2019

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Hlavním tématem bakalářské práce je sanace rodiny z pohledu sociálního pracovníka. Skládá se ze dvou částí. Teoretické a praktické. Teoretická část se věnuje obecným faktům týkající se rodiny, jako její definice, funkce a znaky. V dalším oddílu teoretické části je představen systém péče o ohrožené rodiny, který se nazývá sanace rodiny. Věnuje se jejímu podrobnému popisu, definicím, podmínkám a samotnému průběhu, včetně legislativního ukotvení. Nechybí ani výčet některých organizací, které se sanací rodiny v České republice zabývají. Cílem teoretické části práce je tedy uvést čtenáře do této problematiky, která je v dnešní době velice aktuální. Praktická část diplomové práce se zabývá zpracováním a vyhodnocováním dat, které byly získány na základě kvantitativního výzkumu, z vyplněných dotazníků. Ze získaných dat v závěru vyplývají návrhy opatření, která by do budoucna mohla práci s rodinami usnadnit nebo urychlit.

Klíčová slova: rodina, dítě, funkce rodiny, dysfunkční rodina, sanace rodiny, případová konference, multidisciplinární tým, sociální pracovník, sociální práce s rodinou

ABSTRACT

The main theme of the bachelor thesis is the rehabilitation of the family from the point of view of a social worker. It consists of two parts. Theoretical and practical. The theoretical part contains general facts about the family, its definitions, functions and characters. In the next section of the theoretical part is contained the system of care for the endangered family, which is called family rehabilitation. It deals with its detailed description, definitions, conditions and course including legislative anchoring. There is also some organizations that deal with family rehabilitation in the Czech Republic. The aim of the theoretical part of the thesis is to introduce the reader to this issue, which is very up to date. The practical part of the diploma thesis focuses on the processing and evaluation of data, which were obtained based on quantitative research, from completed questionnaires. In the end from the resulting data they are described draft measures that could facilitate or accelerate work with families in the future.

Key words: family, child, family function, dysfunctional family, remedation of family, case conference, multidisciplinary team, social worker, social work with family

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucí bakalářské práce a na základě literatury uvedené v seznamu použité literatury.

Ve Vyškově dne 19. 3. 2019

Alena Mojžíšová, DiS.

Poděkování

Děkuji vedoucí mé bakalářské doc. PhDr. Lence Haburajové Ilavské, Ph.D. za její odbornou pomoc, podporu a vedení mé vedení práce. Rovněž děkuji dotazovaným pracovníkům za ochotu spolupracovat na mé bakalářské práci. V neposlední řadě patří veliké díky i mé nejbližší rodině za podporu a pochopení při psaní bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	11
I. TEORETICKÁ ČÁST	13
1 RODINA	14
1.1 DEFINICE RODINY	14
1.1.1 Rodina z pohledu sociologie	14
1.1.2 Rodina z pohledu psychologie	15
1.1.3 Rodina z pohledu práva.....	16
1.2 FUNKCE RODINY	16
1.3 ZNAKY SOUČASNÉ RODINY	18
2 SANACE RODINY	20
2.1 DEFINICE SANACE	20
2.2 ZNAKY SANACE RODINY	21
2.3 KLIENTI SANACE RODINY	21
2.4 PRŮBĚH SANACE	22
2.4.1 Uzavření kontraktu v procesu sanace.....	23
2.4.2 Motivace, aktivizační práce v rodině	24
2.5 VZÁJEMNÁ KOMUNIKACE PŘI SPOLUPRÁCI.....	24
2.6 SPOLUPRÁCE OSPOD A DALŠÍCH SUBJEKTŮ	25
2.7 SOCIÁLNĚ-AKTIVIZAČNÍ PRÁCE S RODINOU.....	26
2.8 VZDĚLÁNÍ A KOMPETENCE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	27
2.9 NEGATIVA PROCESU SANACE	28
3 LEGISLATIVNÍ RÁMEC A VÝZNAMNÉ INSTITUCE	30
3.1 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ SANACE RODINY	30
3.1.1 Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů	30
3.1.2 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí	31
3.1.3 Zákon 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů	32
3.1.4 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů	32
3.1.5 Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních	32
3.1.6 Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.....	33
3.1.7 Listina základních práv a svobod	33
3.1.8 Úmluva o právech dítěte	33
3.1.9 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Evropská úmluva)	34
3.2 INSTITUCE V PROBLEMATICE V OBLASTI SANACE	34
3.2.1 Státní organizace	34
3.2.2 Nestátní organizace	35
II. PRAKTICKÁ ČÁST	38
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	39

4.1	CÍL VÝZKUMU	39
4.2	HYPOTÉZY.....	39
4.3	METODY A TECHNIKY SBĚRU DAT	39
4.4	ZPŮSOB ZÍSKÁVÁNÍ DAT	41
5	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	42
5.1	VYHODNOCENÍ JEDNOTLIVÝCH OTÁZEK.....	42
5.2	DISKUZE.....	59
5.3	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	62
	ZÁVĚR	66
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	68
	SEZNAM PŘÍLOH.....	73

ÚVOD

Každý člověk potřebuje ke svému životu uspokojovat pravidelně základní lidské potřeby, mezi které patří například jídlo a spánek. Pro to, abychom mohli fungovat je však důležité uspokojení i psychických a sociálních potřeb. To vše by nám od narození měla zajišťovat rodina. Pocit, že někam patříme a že jsme něčeho součástí nám dodává pocit bezpečí a jistoty k dalším životním krokům. Tvzení, že je rodina základem státu, nás provází už od základní školy. Teorii o tom, že ideální je vyrůstat v úplné rodině, známe všichni. Na žádné škole nás však nenaučí jak žít, jak co nejlépe vychovat naše děti, překonávat veškeré životní nástrahy a jak udržet naše manželství až do smrti. Situace, že v některé z těchto věcí selžeme, se může přihodit každému z nás. A právě rodinám, které se ať už vlastním nebo cizím zaviněním dostaly do krizové situace, je určena pomoc zvenčí, která se nazývá sanace rodiny a které se budeme v této bakalářské práci podrobně věnovat. Jedná se tedy o rodiny, které se ocitly v tíživé situaci a kde je ohrožen zejména biologický a psychologický vývoj dětí. Rodiny, ve kterých dochází k jakémukoli druhu násilí ale i rodiny, kde se některý z jejich členů potýká se závislostí. Téma sanace rodiny je v dnešní době vzhledem k vysokému počtu dětí umístěných v zařízeních ústavního typu, velmi aktuální. Málo kdo však ví, jaké se pro tyto problémy nabízí řešení a jak ho lze využít. Za pomoci sociálního pracovníka, se hledají způsoby řešení vzniklé situace tak, aby se předešlo rozpadu rodiny, obnovila se její funkčnost, vztahy v rodině, případně aby se zabránilo odebrání dětí z rodiny.

K podrobnému seznámení s danou problematikou se věnuje teoretická část práce. Zde je v prvním oddíle stručně popsána rodina, její základní funkce, znaky a odborný pohled na rodinu z více vědeckých disciplín. Další oddíl teoretické části se pak podrobněji věnuje zkoumanému problému - sanaci rodiny, z mnoha pohledů. V závěru teoretické části je uvedeno legislativní ukotvení zkoumaného problému a výčet některých organizací, které se přímo touto problematikou zabývají a na které se rodiny v případě potřeby mohou sami bezplatně obrátit.

Empirická část práce se věnuje zpracování dotazníků, které byly rozeslány sociálním pracovníkům do organizací po celé České republice, zabývajících se sanací rodiny. Hlavním cílem bylo z odpovědí anonymně zjistit, v čem právě tyto pracovníci shledávají největší úskalí své práce a jaké změny by jim mohly práci zefektivnit a usnadnit.

Přínosem bakalářské práce jsou tedy reálné poznatky z praxe přímo od sociálních pracovníků, kteří s rodinami pracují napříč celou Českou republikou. Ti na základě svým často dlouholetých zkušeností, dokáží nejlépe posoudit přínos své práce v rodinách a poukázat na nedostatky, které se v této problematice vyskytují. Jejich řešení by pak mohlo být nápomocné ke zefektivnění práce s rodinami.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Již z pravěkých nálezů je prokázáno, že lidé žili společně ve skupinách, které byly často pokrevně příbuzné. Je to právě rodina, co tvoří nejmenší jednotku společnosti, která po staletí zajišťuje svoji reprodukci a zachování existence druhu. (Matoušek, 2003)

V dnešní době se však často setkáváme se situacemi, kdy rodina nevzniká jen kvůli dětem ale na základě individuálních zájmů dospělých jedinců. Zde je však prokázána menší stabilita těch to rodin. Za rodinu je nutné považovat i kombinace soužití, jako je například dítě s matkou a babičkou, s matkou a nevlastním otcem, či s matkou a jiným příbuzným. (Toffler in Matoušek, 2003)

Potřeba rozmnožit se, však patří i nadále k nezákladnějším lidským pudům. V důsledku toho vzniká rodina, která slouží zejména k uspokojování psychických potřeb, mezi které právě patří i sexualita. Po splnění reprodukčního úkolu následuje péče o potomky. Aby dítě přežilo, je potřeba mu zajistit vývojové potřeby, poskytnout ochranu, rozvíjet jeho schopnosti a chování. Plnění těchto úkolů je nazýváno výchovou. Lze tedy vidět, že tyto činnosti, které pomáhají zajistit přežití našich potomků, patří do jisté míry k vrozenému, tedy geneticky danému způsobu chování. (Matoušek, 2003)

Podle Dunovského (1995, s.6) by lidstvo nepřežilo bez rodinného společenství, ve kterém dochází k výchově dítěte. Jde o přírodní a biologickou nutnost, která během vývoje lidstva nabyla formu mravní zákonitosti.

Rodina postupem času prochází velkým množstvím změn, přesto všechno je ale pořád jako instituce nenahraditelná a nepostradatelná, zejména pak pro dítě. (Kraus, 2014)

1.1 Definice rodiny

K otázce „co je to rodina?“ se řadí nepřehledné množství definic. Přesná definice je dá se říct nemožná, protože každý jedinec na ni nahlíží z jiného úhlu pohledu, často ovlivněného tím, kde sám vyrůstal.

Velmi zjednodušeně řečeno můžeme rodinu vnímat jako skupinu lidí spojenou pokrevně, nebo za pomoci právních svazků. (Matoušek, 2008)

1.1.1 Rodina z pohledu sociologie

Velký sociologický slovník definuje rodinu takto: *„Rodina obecně původní a nejdůležitější společenská Skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání*

lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje“. (Petrušek a kol., 1996, s. 940)

Na rodinu je tedy nahlíženo jako na primární skupinu, kde panují individuální vztahy a každý jedinec zde zaujímá specifické postavení. Rodina má svoje vlastní vnitřní pravidla, vzájemnou komunikaci a rozvinuté interpersonální vztahy. (Matoušek, 2003)

Jako na „*formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti*“ nahlíží na rodinu sociolog Jan Jandourek. (2001, s. 206). Zároveň rodinu popisuje jako skupinu primární, malou, neformální, vlastní a členskou, trvalou a referenční, a to už jak pozitivně, v případě, že se s rodinou a jejími názory ztotožňujeme, či negativně, pokud je odmítáme. (Jandourek, 2008)

1.1.2 Rodina z pohledu psychologie

Psychologové se v případě rodiny zajímají spíše o vzájemné vztahy uvnitř rodiny, než o počet členů, příbuzenské vztahy, nebo o způsob stvrzení partnerství.

Uznávaný český dětský psycholog Zdeněk Matějček zdůrazňuje, že rodina má největší možnost ovlivňovat vývoj dítěte od samého začátku, dokáže dítěti uspokojit základní psychické potřeby a zároveň slouží jako příklad, který si s sebou ponese do života. Upozorňuje také, že na rodinu nelze nahlížet jako na jednotlivce, ale jako na skupinu lidí se vzájemnými vztahy a interakcemi. Mluví o sítích vztahů, to znamená, že jedinci se ovlivňují svým chováním navzájem a nelze tedy poznat rodinu jen tím, že známe jednoho jejího člena. Tento rodinný systém se pak často dělí na jednotlivé podsystémy například podle pohlaví, věku, či povahových vlastností. Rodinný systém dále specifikuje jako mikrosystém, který zapadá do společenského mezosystému, do kterého řadí příbuzenstvo a blízké okolí. Tyto systémy jsou pak ještě z vnějšku obklopeny tzv. ekosystémem, kam patří různé instituce a převládají zde neosobní vztahy. (Matějček Z., 1992) Zmiňuje také, že „*Dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají – a je pro ně zcela nepodstatné, zdali tihle „jeho“ lidé na to mají či nemají potvrzení z porodnice*“ (Matějček Z., 1994, s. 16)

Z pohledu Dunovského a kol. (1999, s. 91-92), můžeme na rodinu nahlížet jako na „*malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí či vztahu jej substituujícím, na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznané role vyplývající ze soužití a na souhrnu funkcí, jež podmiňují*

existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedinečnosti.“

Nicméně definic pojmu *rodina* nalzáme nepřeborné množství, já se však ztotožňuji s názorem Matouška a Pazlarové, že rodinu nelze v dnešní době jasně a přesně definovat, protože jeden člověk, může v současnosti patřit k více rodinám zároveň, kdy existuje mnoho typů rodinného a vzájemného soužití. Uvádí, že „*V současnosti by bylo přiměřenější než o rodině mluvit o rodinném soužití lidí. Jádrem tohoto soužití, pokud spolu dospělí žijí je citová vazba.*“ (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 13)

1.1.3 Rodina z pohledu práva

Ve článku 32, odstavec 1 Listiny základních práv a svobod je uvedeno: „*Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.*“.

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb. však přímou definici rodiny neobsahuje. Je zde vymezena zodpovědnost obou rodičů vůči dětem, jejich práva a povinnosti, práva dítěte na ochranu svých zájmů, vzájemná vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi. A to ať už se jedná o rodiče vlastní, nebo nevlastní. K tomu slouží paragrafy věnované osvojení, poručenství a opatrovnictví. Na rodinu je nahlíženo jako na příbuzenský svazek, který vzniká uzavřením manželského svazku. (Zákon č. 94/1993 Sb. o rodině, §30-40, ve znění pozdějších předpisů) Legislativě se blíže věnuje kapitola 3.1.

1.2 Funkce rodiny

Podle Dunovského (1999) lze uvést čtyři základní funkce rodiny:

a) Biologicko-reprodukční funkce

Někdy označovaná též jako sexuální, se vyznačuje stvoření nového člověka. Tato funkce dosahuje svého pravého významu a naplnění v rodině, kdy mimo početí zajistí i ostatní podmínky důležité pro správný růst a vývoj jedince.

b) Ekonomicko-zabezpečovací funkce

Z dřívější výrobní funkce se rodina v poslední době stala spíše konzumní jednotkou, která je závislá na okolní společnosti. Stále však platí, že je třeba hmotně zabezpečit nejen děti ale všechny členy rodiny. S tím souvisí poskytování jakési životní jistoty pro členy rodiny.

Dle Špaňhelové, by však tato funkce nikdy neměla být stavěna před funkcí emocionální. Mohlo by to mít negativní vliv na vývoj dítěte, a to zejména jeho psychické stránky.

c) Emocionální funkce

Zakládá se na stabilních citových poutech, které v dnešní době zvýšené labilitě moderní rodiny tvoří jistotu, citové zázemí a zajišťují harmonický a spokojený život, bez ohledu na věk jednotlivých členů rodiny.

d) Socializačně-výchovná funkce

Je nezbytná pro zachování fungování celé společnosti. Důležitou roli zde hraje péče o dítě, jeho výchova spolu s pozitivní atmosférou v rodině.

Oproti výčtu čtyř funkcí rodiny od Dunovského, jich Kraus (2008) uvádí o něco víc: biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomická, ochranná, socializačně-výchovná, zajišťující rekreaci, relaxaci a zábavu a v neposlední řadě funkce emocionální. Funkci rodiny lze podle Langmeiera a Krejčířkové (2006) doplnit ještě o funkci sociálně podpůrnou, která může být nezbytná v některých krizových situacích člena rodiny. Dále uvádí funkci reprodukční, která je nezbytná pro zachování společnosti díky vzniku nových generací, socializační funkce nezbytné k přípravě dítěte na vstup do společnosti, dále pak již výše zmíněnou funkci emocionální funkci a funkci hospodářskou.

Všechny výše uvedené funkce rodiny však při jejich bližším prozkoumání lze shrnout do dvou základních. Těmi jsou zajištění citového zázemí pro všechny členy rodiny a příprava dětí na život ve společnosti. (Matějček, 2017)

Z popisu významného psychologa Zdeňka Mlčáka je třeba rodinu vnímat jako nenahraditelnou součást společnosti. Jejím úkolem je nejen zabezpečit její členy po ekonomické stránce, ale také jim poskytnout útočiště, zázemí, intimitu, uspokojení emocionálních potřeb a prostřednictvím socializace připravit i na život mimo rodinu. Rodina tedy plní funkci ekonomickou, Jako první uvádí funkci reprodukční, která je nezbytná pro zachování společnosti díky vzniku nových generací. Socializační funkce pak slouží k přípravě dítěte na vstup do společnosti, dále pak uvádí emocionální funkci a funkci hospodářskou, výchovnou, biologickou a emocionální. (Mlčák, 1996)

Popisuje také čtyři základní úrovně kvality rodinného soužití:

- 1) Eufunkční rodina – zajišťuje z hlediska výše uvedených funkcí optimální psychický i fyzický vývoj dítěte.
- 2) Problémová rodina – vykazuje poruchy bazálních funkcí, které však neohrožují její existenci ani zdravý vývoj dítěte.
- 3) Dysfunkční rodina – objevují se vážnější poruchy některých nebo všech funkcí, které poškozují rodinu závažným způsobem jako celek, narušují vývoj dítěte.
- 4) Afunkční rodina – je charakteristická výskytem poruch všech funkcí, které dítěti

závažným způsobem znemožňují vývoj, a které hrubě narušují existenci a smysl rodinného soužití. (Mlčák, 1996, s. 64)

1.3 Znaký současné rodiny

I přes změny, kterými prochází naše společnost, zůstává rodina stále jakousi jistotou pro každého člověka a stabilizujícím prvkem společnosti, který své členy chrání proti změnám, které přicházejí z okolí. „*Vývoj či pokrok tím rodina ovšem nebrzdí. Naopak: svou stabilitou dynamiku umožňuje a v jistém smyslu i podporuje, protože brání společenský systém před chaosem a zhroutilím.*“ (Možný, 2008, s. 14)

Sociologové si po celé devatenácté a první polovinu dvacátého století mysleli, že se rodina v základu po celá staletí nezměnila a že žádná výrazná změna nenastane ani v budoucnosti, kdy dochází k nezastavitelnému a rychlému rozvoji moderní společnosti. Hierarchické uspořádání rodiny vždy poskytovalo jakousi oporu vyšším společenským celkům. Rodina se ze dvou lidí stává až narozením, (případně osvojením) prvního dítěte. S nástupem hromadných sdělovacích prostředků, které nám čím dál více určují naše hodnoty, se ale z početí dítěte stává vědomá záležitost, a ne něco, co bylo pro ženu v tradiční společnosti vždy tou nejpřirozenější věcí. Možný to přisuzuje i faktu, že od poloviny sedmdesátých let je ženám běžně dostupná účinná antikoncepce. Výraznou přestavbou prochází základní sociální role muže a ženy a to zejména v tom smyslu, že žena začíná pracovat stejně jako muž, a rodiny, kde je žena v domácnosti a stará se o děti, jsou už spíše jen výjimkou. Dříve byla žena díky menší fyzické síle handicapovaná, dnes však přibývá pracovních pozic, kde fyzická síla není vyžadována, a tak žena může zastat v mnoha funkcích prakticky stejnou práci jako muž. Od konce padesátých let tedy ženy začínají budovat své profesní dráhy, které jsou pro mnohé stejně důležité jako pro muže. To všechno jsou fakta, která výrazně zasahují do změny sociální struktury a od základů mění postavení rodiny. Možný též upozorňuje na fakt, že rozvod se stal naprosto běžnou záležitostí, která často ovlivňuje i rodiny, kterých se přímo nedotýká. (Možný, 2008)

„*Domácnosti konstituované manželským párem s dětmi (což se tradičně chápe jako rodina) tvoří dnes v Evropě jen asi čtvrtinu ze všech domácností a textů publikovaných v sociologii rodiny nepojednává o klasické nukleární rodině ani ta jedna čtvrtina.*“ (Možný, 2008, s. 25)

V dnešní době se bohužel stává nepsaným trendem, že se výrazně zvyšuje věk, kdy lidé uzavírají manželství, a v závislosti na tom, dochází i k odkladu založení rodiny.

Ženy často rodí až kolem třicátého roku. S vyšším věkem rodiček také souvisí snížení porodnosti. Počet dětí v rodině často klesá i pod 1,3 dítěte na jednu ženu. Možný zmiňuje situaci v Německu, kdy až třetina svazků zůstává dobrovolně bezdětná. Šťastná zároveň také uvádí alarmující fakt, že výrazně narostl počet rozvodů, a to na tolik, že se u nás dnes rozvádí každé druhé manželství. (Šťastná, 2009)

2 SANACE RODINY

Význam slova „sanace“, pochází z latiny a můžeme ho chápat jako vyléčení, napravení, či uzdravení. (Matoušek, 2003)

Rodina zapojená do programu sanace, je s plánem sanace důkladně seznámena, podílí se na jeho vytvoření a souhlasí s ním. Jedná se o sestavení dílčích kroků, které společně směřují k předem určenému cíli. Rovněž je stanoven přibližný časový plán, který odpovídá jednotlivým krokům tak, aby bylo možné hodnotit efektivitu práce. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

Podpora rodin je nedílnou součástí sociální politiky státu, která zahrnuje pomoc jak ekonomickou, tak i sociální. Na druhé straně však musí být zachována svoboda všech členů rodiny se svobodně rozhodovat a mít prostor k vlastní seberealizaci. (Matoušek, 2007)

Jak již z výrazu *podpora* vyplývá, nemá jít o budování závislosti rodiny na státu, ale pouze o podporu v situacích, které si ji vyžadují. Každá rodina by měla usilovat o svou soběstačnost a nezávislost. (Smutková, 2007)

2.1 Definice sanace

Definice k pojmu sanace je hned několik. Ve Slovníku sociální práce můžeme nalézt vysvětlení sanace jako: „*postupy podporující fungování rodiny, které jsou opakem postupů vyčleňujících některého člena rodiny kvůli tomu, že někoho ohrožuje, případně kvůli tomu, že je sám někým z rodiny ohrožen. V současnosti v západních zemích převažuje názor, promítající se i do praxe sociální práce, že sanace rodiny by měla být metodou první volby u většiny případů, kdy je sociální služba kontaktována kvůli ohrožení dítěte, popřípadě kvůli výskytu domácího násilí. Sanace rodiny má však mnohem širší pole působnosti, na příklad jako postup doplňující léčbu závislosti u dospělých lidí.*“ (Matoušek, 2003 s. 196)

Definice Konvičkové a Bechyňové je o něco konkrétnější a orientovaná převážně na dítě. Sanaci rodiny popisují jako: „*soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen.*“ (Bechyňová, Konvičková, 2008, s. 18) Jako cíl samotné sanace uvádí pomoc rodině a dětem tak, aby nemuselo dojít k jejich odebrání z rodiny a pokud už tak bylo učiněno, tak napomocť k jejich navrácení zpět domů.

Ministerstvo práce a sociálních věcí uvádí, že: „*sanace rodiny je jedním z nástrojů podpory rodičů, kteří pečují o své děti zvládající obtížně. V důsledku těchto obtíží dítě v rodině neprospívá. Jedná se o rodiny, které se často dlouhodobě ocitají v situaci nejrůznějších starostí jako např. obava ze ztráty bydlení, existenční nejistota, nestabilní a nejisté vztahy v rámci užší i širší rodiny, sociální pozice „outsidera“ na okraji společnosti.*“ (MPSV ©2008)

2.2 Znaky sanace rodiny

Jedním z nejzákladnějších znaků, je sestavený multidisciplinární tým, který vede sociální pracovník. Ten má funkci koordinátora celého týmu. Je pověřen jeho sestavením. Jedná se o tým lidí, kteří se dle svých znalostí a kompetencí podílí na sanačním plánu. Jedná se tedy o multidisciplinární tým, ve kterém všichni, včetně rodiny znají svá pravidla a podle nich také pracují. Společná a dobře zkoordinovaná práce všech zúčastněných vede k naplnění společného cíle.

Jedním z důležitých znaků je takzvaná případová konference, která je díky novele zákona od roku 2013 součástí zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Jedná se o naplánované setkání všech pomáhajících pracovníků, kteří se budou podílet na realizaci individuálního sanačního plánu. Případová konference je obvykle zorganizovaná pracovníkem sociálně-právní ochrany dětí a mimo pracovníky se mohou konference zúčastnit rodiče i děti, kterých se sanace přímo týká. Probírají se zde možné návrhy řešení jednotlivých problémů rodiny a na základě objektivního posouzení se hledají nejvhodnější postupy, které společně směřují k jednomu cíli. Bez svolání a uskutečnění případové konference vy se mohlo stát, že by jednotlivé instituce mohly jít ve svých postupech navzájem proti sobě, nebo by se zaměřovaly na odlišné cíle.

Výsledný individuální plán musí konkrétně a srozumitelně umět pojmenovat změny, ke kterým má dojít. Má mít reálný časový plán, který lze splnit, což znamená nezahlcovat rodinu velkým množstvím úkolů, které v daném čase nelze splnit a pak rodinu zbytečně stresuje. V neposlední řadě musí být úkoly stanovené tak, aby bylo možné jejich zpětné hodnocení. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

2.3 Klienti sanace rodiny

Jedná se o rodiny, které selhaly v důsledku nedostatečných pedagogických zkušeností s výchovou dítěte, ocitly se pod nátlakem stresu, v izolaci či v nějaké nevyhovující a tíživé

sociální situaci, která může mít různý původ. Aby měla sanace rodiny smysl, musí být klientem vždy celá rodina a ne jen její část. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

V případě dětí jde nejčastěji o zanedbání jejich péče, týrání, nebo zneužívání. Tyto projevy špatné péče se označují jako Syndrom CAN (child abuse and neglect) - syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte. (Pešová, Šamalík, 2006)

Matějček s Dytrychem popisují Syndrom CAN jako „*jakoukoliv nenáhodnou, preventabilní, vědomou či nevědomou aktivitu či neaktivitu, již se vůči dítěti dopouští rodič, vychovatel nebo jiná osoba a jež je v dané společnosti nepřijatelná nebo odmítaná a poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt – za týrání dítěte se považuje i jeho pohlavní zneužívání*“. (Matějček, Dytrych, 1994, s. 12)

2.4 Průběh sanace

Aby byla samotná sanace rodiny realizovatelná, je nutné dodržení již výše uvedených znaků. Podle V. Bechyňové a M. Konvičkové by se daly pro zjednodušení shrnout do tří bodů.

- Multidisciplinární přístup
- Pravidla
- Vědomé zapojení rodičů a dětí

Multidisciplinární přístup byl podrobněji popsán již v kapitole 2.2. Autorky vyzdvihují nutnost správného složení pracovního týmu, u kterého nesmí chybět člověk, který zde plní funkci koordinátora a celou skupinu řídí. V týmu pak nesmí chybět pracovník sociálně-právní ochrany dětí, pracovník pro sanaci rodiny, pracovník pro výkon ústavní výchovy anebo pracovník zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Účast dalších odborníků, kteří jsou s rodinou pravidelně v kontaktu, je velkým plusem. Může se jednat například o učitele, psychologa, speciálního pedagoga, ošetřujícího lékaře atd.

Druhý bod, který se týká pravidel, plynule navazuje na multidisciplinární přístup, kdy jsou členy pracovního týmu sestavena pravidla, se kterými musí všichni souhlasit, včetně konkrétní rodiny, pro kterou jsou stanovena. Jejich dodržování všemi členy rodiny, kterých se pravidla týkají, je pak nutností, bez které by sanace neměla smysl.

Posledním bodem je vědomé zapojení rodičů a dětí. Z tohoto bodu vyplývá nutnost znát pravidla, která byla stanovena multidisciplinární komisí. Rodiče i děti by měli být s tímto plánem obeznámeni a ztotožněni. Toho se snáze docílí, pokud se rodiče mohou na sestavení sanačního plánu také podílet.

Všechny tyto body vytvářejí dohromady sanační plán, který má kromě výše zmíněných částí stanovený nejen jasný cíl, ale časový harmonogram jeho plnění, podle kterého se postupuje, a který umožňuje mimo jiné i lepší kontrolu nad tím, zda vše probíhá tak, jak bylo stanoveno. Pokud jsou přiřazeny konkrétní cíle k jednotlivým časovým obdobím, je výrazně usnadněna kontrola efektivity celého procesu. Někdy však cíle nemusí být zcela konkrétní, jako například navrácení odebraného dítěte ze zařízení pro výkon ústavní výchovy zpět do rodiny ale může se jednat jen o preventivní opatření, která mají zabránit odebrání dítěte z rodiny v situacích, kde to reálně hrozí. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

2.4.1 Uzavření kontraktu v procesu sanace

Úkolem sociálního pracovníka je příprava na klienta, ve smyslu nashromáždění co možná největšího množství informací, které se ho týkají. Může se jednat o dokumenty typu lékařských zpráv, od soudu, školy či přátel. Na základě těchto získaných informací si vytvoří představu největších problémech rodiny a o způsobu práce s ní. (Berg, 2013)

V přípravné fázi dochází k přesnému definování problémů klienta. Na tyto problémy se musí sociální pracovník podrobně zaměřit, vyhodnotit jejich významnost, řešitelnost a stanovit maximálně tři hlavní problémy, které jsou pro klienta nejdůležitější. V další fázi následuje stanovení cílů a uzavření takzvaného kontraktu s klientem.

Jedná se tedy o smlouvu mezi organizací sociálních služeb a klientem, ve které jsou uvedena podrobná pravidla vzájemné spolupráce. Může mít písemnou i ústní podobu. Předpokladem pro její uzavření je klientova motivace řešit své problémy a jejich aktivní spolupráce s jejich řešením. Stanovená pravidla napomáhají k tomu, aby byly podmínky pro klienty spravedlivé, vždy stejné a nebyly ovlivněny případnými sympatiemi či antipatiemi sociálního pracovníka. Tento postup se však u klienta může jevit jako neosobní. Sociální pracovníci by tedy měli vždy zohledňovat individualitu a jedinečnost každého klienta a umět mu srozumitelně vysvětlit obsah i účel dohody.

Uzavření kontraktu má hned několik významů. Vymezuje pravidla vzájemné spolupráce obou stran, slouží k ochraně práv zúčastněných stran, předchází konfliktům, které by mohly vzniknout na základě vzájemného nedorozumění. Musí obsahovat seznam zúčastněných na sanačním procesu, vzájemná práva a povinnosti, specifikaci problémů, cílů a úkolů, pravidla, která se týkají mlčenlivosti a nakládání s osobními údaji. Dále je zde specifikace podmínek scházení se (počet schůzek, jejich délka, čas a místo setkávání). Nesmí

chybět údaje o podmínkách ukončení vzájemné spolupráce, případně postupy v případě nedodržení smluvených podmínek.

Následuje velice důležitá fáze, kde jsou následně prováděny jednotlivé úkoly. Zde je důležitý stanovený časový plán, který určuje čas nutný k řešení úkolů. Zároveň umožňuje průběžně hodnotit jejich úspěšnost. Vše probíhá na základě aktivní participace klienta. Vedlejším účinkem stanovených úkolů, je podpora klientovy samostatnosti. Cíle i časové plány je možné po vzájemné dohodě průběžně reformulovat a měnit vzhledem k okolnostem, ke kterým dochází v životě klienta. (Sociální práce, 2007)

2.4.2 Motivace, aktivizační práce v rodině

Úspěch práce s rodinou je závislý na ochotě rodiny a všech jejích členů ke spolupráci. To často vyžaduje nejen odbornost a délku praxe sociálního pracovníka, ale zejména jeho osobní vlastnosti, jako je empatie a diplomatické jednání. Sociální pracovník musí přesně vědět kdy a jak klást klientovi otázky, které vylučují negativní odpovědi a zároveň ho přinutí k zamyšlení. (Polesná, Slaný, et. al., 2012)

2.5 Vzájemná komunikace při spolupráci

Podle Adaira lze komunikaci chápat jako: *„Schopnost jedince navázat kontakt s druhým a dorozumět se. Je to proces, pomocí něhož dochází k výměně významů mezi lidmi prostřednictvím užívání dohodnuté soustavy symbolů (obvykle jazyk).“* (Adair, 2004, s. 18.)

„Základním cílem každé komunikace je někomu sdělit nějakou myšlenku, vyjádřit názor, případně přesvědčit svého komunikačního partnera o správnosti vlastních postojů“. (Pech, 2009, s. 8)

Jedním z základů úspěchu práce s rodinou se správná komunikace se všemi jejími členy, kterou musí sociální pracovník dokonale ovládat. Důležité je zde nejen aktivní naslouchání, které klienta ujistí v tom, že mu pracovník sanace naslouchá a zajímá se o jeho problémy, ale i umění správně pokládat otázky. Ty je nejlépe pokládat otevřené, aby se podpořila vzájemná komunikace a klient neodpovídal pouze jedním slovem. (Gabura, Pružinská, 1995)

Aby však byla komunikace efektivní, je zde nepostradatelná ochota všech zúčastněných členů vzájemně spolupracovat a navzájem se respektovat. (Vymětal, 2008)

Mimo to všechno, musí rodina a její členové musí cítit, že k nim sociální pracovník chová úctu, respekt a že k žádnému členovi rodiny nezaujímá hodnotící postoje v negativním smyslu. Jen takto lze pomalu vybudovat důvěru klientů k sociálnímu pracovníkovi, což je

základem vzniku profesionálního vztahu, kdy se klienti nebojí svěřit se pracovníkovi sanace se svými obavami, problémy a pocity. (Bechyňová, Konvičková, 2008)

Za hlavní způsob komunikace tedy slouží rozhovor, který slouží nejen k získávání informací, ale dokáže klienta i pozitivně motivovat ke spolupráci. (Soukup, 2014)

Rozhovor je „*sled interakcí mezi klientem, který hledá pomoc, a odborníkem, jenž disponuje vědomostmi a dovednostmi pomoc poskytnout*“. (Berg, 2013, s. 70)

Nedílnou součástí vzájemné komunikace mezi sociálním pracovníkem a uživatelem sociálních služeb musí být umění klienta pochválit a ocenit, a to nejen za správné vyřešení stanovených úkolů. Pochvala dokáže klienta povzbudit a dále ho motivovat“. (Berg, 2013) S pochvalou úzce souvisí i povzbuzování klienta v případech, kdy začíná ztrácet jistotu v řešení svého problému. Zde je dobré pamatovat si úspěchy, kterých klient již dosáhl a ty mu často připomínat. (Skarupská, 2010). Další důležitou součástí komunikace je umění aktivně naslouchat, které v sobě zahrnuje přiměřený oční kontakt a neverbální projevy těla, které utvrzují klienta, že je poslouchán. (Gabura, Pružinská, 1995)

Správná komunikace pomáhá překonat časté počáteční obavy z nabízené pomoci a na jejím základě vzniká vztah mezi rodinou a pracovníkem sanace. Základem vztahu je vzájemná důvěra, respekt, úcta a nehodnotící postoj. (Matoušek, 2008)

2.6 Spolupráce OSPOD a dalších subjektů

Vzhledem ke kompetencím a odbornému vzdělání sociálních pracovníků, kterému se věnujeme v kapitole 2.8., jsou v rámci spolupráce s pracovníky OSPOD, odbornými partnery.

Vzhledem k časté nutnosti spolupracovat s více vědními obory, tedy umět vytvářet multidisciplinární tým, je právě spolupráce s orgánem sociálně-právní ochrany dětí jedna z nejdůležitějších a lze také říci, že jedna z nejčastějších, jak vyplývá z empirické části práce.

Spolupráci můžeme chápat jako „*aktivitu spolupracujících v souladu, směřujících společně k dosažení určitého výsledku. Motorem spolupráce je naplnění určitých zájmů účastníků spolupráce. Výsledek, ke kterému spolupráce směřuje, by měl přinášet kladné hodnoty v oblasti těchto zájmů.*“ (Plamínek, 2009, s. 16)

Na úspěch spolupráce mají stěžejní vliv především sami lidé, kteří jsou členy týmu. Je nutné nejen sdílet společně zásadní hodnoty a stanovené cíle práce, ale umět vzájemně respektovat rozdělení rolí, a především i sebe navzájem. (Plamínek, 2009) Za splnění a dodržení těch to podmínek na sebe jednotlivé pracovní činnosti účelně a plynule navazují a můžou tak výrazně urychlit či usnadnit pomoc jednotlivým klientům. (Vymětal, 2008)

2.7 Sociálně-aktivizační práce s rodinou

Sociálně-aktivizační službu řadíme mezi sociální práci s rodinou. Pro vymezení pojmu sociální práce existuje velké množství definic. Významný autor prací na toto téma Oldřich Matoušek, ji vymezuje ve svém Slovníku sociální práce jako: „*společenskovední disciplínu i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanost aj.)*.“ (Matoušek, 2003, s. 213) Zároveň tuto definici v pozdějším díle zjednodušuje na vysvětlení, že se jedná o veškeré činnosti, které jsou vykonávány ve prospěch klienta, nebo v našem případě, celé rodiny. (Matoušek a kol., 2008) Tyto činnosti mohou být vykonávány jak ve prospěch jednotlivce, skupiny osob, nebo celé komunity. (Kappl, 2014)

V případě, že se jedná o jednotlivce, je dle Matouška základní činností práce poradenství, které může být kombinováno i s jinými postupy. Jedná se o individuální podporu klienta – jednotlivce tak, aby se zvládl vyrovnat se svými problémy. Sociální práce se skupinou pak mohou mít mnoho různých podob, které se jsou organizované tak, aby vyhovovaly jednotlivým skupinám. Skupinová práce však může mít za cíl ne jen práci s konkrétními skupinami osob, ale i působení na širokou veřejnost, kterou nabádá k pomoci ostatním lidem. Pokud hovoříme o práci s komunitou, jedná se zpravidla o řešení místních potřeb nebo problémů. (Matoušek, 2003)

Pro naši práci je nejvýznamnější sociální práce, kde je klientem celá rodina. Může jít o velice složitý a časově náročný proces, během kterého, si rodina osvojuje nové podmínky, pravidla a mění způsob svého dosavadního života. Vzhledem k individualitě každé rodiny je třeba volit specifický přístup ke každému rodinnému systému. (Smutková, 2007)

V případě sociálně-aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, se jedná zejména o terénní, popřípadě ambulantní službu, která pomáhá rodičům při naplňování funkcí rodiny. Je tedy důležité, aby tyto služby probíhaly v přirozeném prostředí rodiny.

V § 30 vyhlášky č. 505/2006 jsou specifikovány úkony, které se řadí mezi sociálně-aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Patří sem:

- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti
mezi ně patří například pracovně výchovná činnost s dětmi a s dospělými, například podpora a nácvik rodičovského chování, podpora a nácvik sociálních kompetencí v jednání na úřadech, školách, školských zařízeních, či nácvik a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností dítěte

- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, jako je doprovázení dětí do školy, školského zařízení, k lékaři, na zájmové aktivity
- sociálně terapeutické činnosti, které vedou k rozvoji nebo udržení osobních a sociálních schopností a dovedností podporujících sociální začleňování osob,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Všechny tyto činnosti jsou zaměřené na odstranění nebo zmírnění sociálních problémů, které se v rodině vyskytují. (Smutková, 2007)

Sociální práce s rodinou však může mít podle Matouška ji jiné podoby, jako jsou například poradenství zaměřené na více rodin, které řeší stejný nebo podobný problém. Například procházejí rozvodovým řízením, adoptují děti, nebo mají specifické potíže s dětmi. (Matoušek, 2003)

2.8 Vzdělání a kompetence sociálního pracovníka

Práce sociálního pracovníka je velice specifická a náročná. Vyžaduje znalost a orientaci mnoha vědních oborech, nejčastěji z oblasti psychologie, sociologie, práva a pedagogiky. Vliv sociálního pracovníka na jednotlivce má samozřejmě vliv na utváření celé společnosti. (Skarupská, 2010)

Na klienta lze působit takzvaným sociálním učením, které vědomě a záměrně pomáhá zvládat náročné životní situace za pomoci zdokonalování sociálních schopností a etických hodnot. Pokud se jedná o práci s rodiči dětí, zaměřuje se proces učení na to, jak s dítětem pracovat, aby se správně vyvíjelo. Zde má tedy edukace dětí výchovnou funkci. Zároveň musí být jednání sociálního pracovníka na takové úrovni, aby svých chováním působil na své klienty jako jejich vzor. (Veselá, 2006)

Vzhledem k tempu rozvoje společnosti je odborná činnost sociálních pracovníků velmi důležitá a aktuální. Díky jeho výchovnému působení na jednotlivce i rodiny lze mírnit sociální problémy a pozitivně ovlivňovat naši současnost i budoucnost. (Matoušek, 2007)

Jak je zmíněno v kapitole 3.1.1. je osmá část zákona č. 108/2006Sb. o sociálních službách, konkrétně §110 věnován předpokladům pro výkon sociálního pracovníka, jako jsou plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle tohoto zákona. §109 upřesňuje kompetence sociálního pracovníka. Sociální pracovník má tedy pravomoce vykonávat sociální šetření, zabezpečovat sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, zajišťovat sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost

v sociální oblasti, dále odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťovat potřeby obyvatel obce a kraje a koordinovat poskytování sociálních služeb. V §116 je věnován pracovníkům v sociálních službách. Ti mají na rozdíl od sociálních pracovníků menší kompetence se kterými souvisí i nižší úroveň odborné vzdělání.

Uzákonění všech předpokladů pro výkon povolání sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách zaručuje vyšší předpoklad úrovně kvality poskytovaných sociálních služeb. (Matoušek, 2007)

Činnost sociálních pracovníků je v závislosti na konkrétní situaci, doplněna pomocí pedagogických pracovníků, poradců v oblasti manželství a rodiny, či právníků nebo lékařů.

2.9 Negativa procesu sanace

Stinné stránky sanačního procesu vyplývají zejména z nedostatečné motivace klienta, který se ve službě sanace ocitá pod nátlakem, nejčastěji ze strany OSPOD. Spolupráce s takto odmítavým klientem je velice komplikovaná a pomalá. Tuto situaci často neusnadňuje ani fakt, že vztah sociálního pracovníka a klienta je založen na dobrovolnosti. Uživatel sociálních služeb má tedy plné právo kdykoli ukončit spolupráci se sociální službou. Zde hraje významnou roli právě umění komunikace. Klient musí i během procesu cítit, že má nad svým životem kontrolu a neustálou možnost volby. Tento pocit je základem k úspěchu a spokojenosti obou stran. I přes veškeré snahy sociálního pracovníka však mohou nastat situace, kdy klient odmítá spolupracovat, v horším případě projevuje k pracovníkům negativní chování spojené s projevy nenávisti. V takových případech je nutné respektovat klienta a vyhnout se jakémukoliv neprofesionálnímu jednání, k jakému mohou patřit například hádky. (Berg, 2013)

Tuto dobrovolnost vstupu do sanačního programu tedy lze vnímat jako negativum, však z pohledu klienta může být vědomí dobrovolnosti vnímáno pozitivně. Sociální pracovník tedy nemůže rodinu k ničemu nutit násilím, a tak se může stát, že rodina svůj boj s problémy může vzdát hned po prvním neúspěchu, což je velká škoda a zároveň ztráta času sociálních pracovníků.

Pokud se jedná o vykonávání práce sociálního pracovníka v oblasti sanace rodiny v praxi, tak se v praktické části bakalářské práce potvrdilo, že tyto pracovníky obtěžuje příliš velké množství povinné administrativy. K těmto stížnostem mohla přispět i povinnost

vypracovávat individuální plány včetně negativních zkušeností, kterou zmiňuje novela zákona Č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, která byla přijata 1. 1. 2013.

Nevýhodou při výkonu práce sociálních pracovníků v oblasti sanace rodiny také mohou být problémy, které vznikají z nejasně stanovené spolupráce mezi všemi službami. S tím souvisí i fakt, že po odejmutí dítěte z rodiny, se na kontaktu s rodinou přestává pracovat. Přitom zachování kontaktu s rodinou by mělo být na prvním místě, zejména kvůli dětem.

V neposlední řadě se do práce s rodinami promítají finanční limity sociálních pracovníků, které ovlivňují nejen jejich množství, ale i s tím související čas, který rodině věnují. Nedostatečná podpora těchto služeb státem, znemožňuje pomoci všem rodinám, které tuto službu potřebují. Většina programů nestátních neziskových organizací je bohužel závislá na tom, jak dopadnou grantová řízení. Nedostatek financí tak může mít za následek předčasné ukončení spolupráce s rodinou.

3 LEGISLATIVNÍ RÁMEC A VÝZNAMNÉ INSTITUCE

Celý průběh procesu sanace rodiny se musí od prvního setkání řídit a vést v souladu se zákony. Zejména zákon zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v souladu s dalšími zákony.

3.1 Legislativní ukotvení sanace rodiny

Sanace rodiny je právně ukotvena v mezinárodních smlouvách v zákonech, přesněji v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v rozsáhlé novele č. 134/2006 Sb., která nabyla účinnosti 1. 6. 2006, a v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Důležité je zmínit i zákon 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve zněních pozdějších předpisů, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

3.1.1 Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Předmětem úpravy zákona jsou: „*podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci (dále jen "osoba") prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách. A dále zákon upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, ve zdravotnických zařízeních, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních.*“ (§ 1 zákona č. 108/2006 Sb.)

Druhá část zákona se zabývá příspěvkem na péči, podmínkami nároku na příspěvek na péči, výší příspěvku, způsobem jeho výplaty, inspekcí poskytování sociálních služeb, mlčenlivostí, financováním, přestupky, všemi povinnostmi žadatele a případně zánikem nároku na příspěvek.

Část třetí pojednává o sociálních službách, které zahrnují:

- a) Sociální poradenství
- b) Sociální péči

c) Sociální prevenci

Specifikuje formy poskytování sociálních služeb, základní činnosti při poskytování sociálních služeb, sociální poradenství a podrobně popisuje jednotlivá zařízení sociálních služeb centra denních služeb (denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, azylové domy, domy na půl cesty, zařízení pro krizovou pomoc, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, terapeutické komunity, sociální poradny, sociálně terapeutické dílny, centra sociálně rehabilitačních služeb, pracoviště rané péče, intervenční centra, zařízení následné péče).

Podrobně se také věnuje dostupným službám následné péče a v neposlední řadě úhradou nákladů za poskytnutou péči se specifikací sociálních služeb poskytovaných bez úhrady.

Osmá část zákona o sociálních službách je věnovaná sociálním pracovníkům, všem předpokladům a podmínkám pro výkon povolání.

Pro problematiku sanace rodiny je zde podstatné vymezení služeb pro rodiny s dětmi.

3.1.2 Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

„Předním hlediskem sociálně-právní ochrany je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.“ (§ 5 zákona č. 359/1999 Sb.)

Definice sociálně-právní ochrany dětí je ukotvena v paragrafu 1 v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Je zde vymezena jako:

- 1) *„ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu*
- 2) *ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- 3) *působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- 4) *zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.“* (§ 1 zákona č. 359/1999 Sb.)

V paragrafu 2 nalezneme výčet podmínek k poskytnutí sociálně-právní ochrany dítěti. V paragrafu 4 pak výčet orgánů, které zajišťují sociálně-právní ochranu. Jsou to: krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností, obecní úřady a újezdní úřady; ustanovení tohoto zákona o obecních úřadech se vztahují i na újezdní úřady, ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí, Úřad práce České republiky (krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu), obce v samostatné působnosti, kraje v

samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně-právní ochrany pověřeny.

Čtvrtá hlava zákona (§ 19a – 27a) se zabývá zprostředkováním osvojení a pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu. Šestá hlava řeší ústavní a ochrannou výchovu. (Zákon 359/1999 Sb.)

3.1.3 Zákon 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

Zákon upravuje „*poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám, které se nacházejí v hmotné nouzi, prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi.*“ (§ 1 zákona č. 111/2006 Sb.)

Mezi dávky systému pomoci v hmotné nouzi se řadí příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc. (§ 6 zákona č. 111/2006 Sb.)

3.1.4 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon se skládá ze čtyř částí. Upravuje vztahy mezi manželi navzájem v první části a vztahy mezi dětmi a rodiči včetně vztahů při osvojení dítěte i při pěstounské péči ve druhé části. Součástí druhé části zákona je pátá hlava, která se zabývá poručenstvím a opatrovnictvím. Druhá polovina zákona se pak věnuje výživnému a závěrečným ustanovením.

3.1.5 Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

Do těchto zařízení ze zákona patří diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou a výchovný ústav. Všechny tyto zařízení musí spolupracovat s orgány sociálně-právní ochrany dětí s ohledem na jejich individuální potřeby a stav. Děti jsou zde umíst'ovány na základě rozhodnutí soudu.

Zákon se věnuje i pracovníkům zařízení nebo středisek na všech pozicích, úhradě za péči, povinné dokumentaci, dozoru či pojištění.

Pro problematiku sanace rodiny jsou zde klíčovou informací postupy umíst'ování dětí do jednotlivých zařízení a jejich práva a povinnosti s tím spojené.

3.1.6 Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

„Účelem trestního zákona je chránit zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob. Prostředky k dosažení účelu trestního zákona jsou pohrůžka tresty, ukládání a výkon trestů a ochranná opatření.“

Zákon je složený ze tří částí, kdy první se věnuje trestům, druhá popisuje přesně jednotlivé trestné činy a třetí část patří vybraným ustanovením novel.

V šesté hlavě druhé části zákona (§ 210 – 218b) nalezneme text, který se věnuje trestným činům proti rodině a mládeži a jejich výši. Jsou zde vymezené tresty pro neplnění povinností vůči rodině. Například při opuštění dítěte, zanedbání povinné výživy, týrání, únos, obchodování s dětmi, ohrožování výchovy mládeže, sexuální zneužívání, podávání alkoholu a jiných návykových látek mládeži.

3.1.7 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod je složená ze šesti hlav, ve kterých je obsaženo 44 článků. Má ukotvení v Ústavě České republiky a jak již vyplývá ze samotného názvu, věnuje se lidským právům. Ty jsou přesně vymezeny v prvním oddílu druhé hlavy (článek 5-16). Listina upřesňuje i práva hospodářská, kulturní, sociální, a práva na soudní a jinou právní ochranu.

Z hlediska sanace rodiny je podstatný článek 32 hlavy čtvrté, který zmiňuje pomoc státu rodičům, rodinám, těhotným ženám a dětem, která je řízena zákonem, stanovující podrobnosti.

3.1.8 Úmluva o právech dítěte

V České republice je Úmluva součástí právního řádu od roku 1993. Jedná se o obecně závaznou normu, která je věnovaná výhradně právům dětí. S tím je spojená i pomoc rodině a dítěti jak před, tak i po jeho narození. Charta Spojených národů zastává názor, že v období dětství má člověk nárok na zvláštní péči a pomoc. Rodina je považována za základní jednotku společnosti, a proto musí být zajištěna ochrana a harmonický rozvoj jejich členů, zejména dětí tak, aby rodina dokázala plnit svou úlohu ve společnosti. Žádné dítě (myšleno do osmnácti let), nesmí být diskriminováno na základě rasy, barvy pleti, náboženství, pohlaví, jazyka atd.

Úmluva staví zájem dítěte na první místo při jakékoli činnosti, která se týká dětí. Smluvní státy úmluvy musí zajistit, aby instituce, služby nebo jakékoli zařízení, které

odpovídá za péči a ochranu dětí, podléhaly standardům stanoveným kompetentními úřady. Hlavně co se týče bezpečí dětí a ochrany jejich zdraví.

Z hlediska sanace rodiny je významný článek 19, pojednávající o ochraně a pomoci poskytované státem ve formě zajištění náhradní péče o dítě v případě, je dočasně nebo trvale zbavené rodinného prostředí.

3.1.9 Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Evropská úmluva)

Skládá se ze tří hlav, kdy v první jsou specifikovaná práva na život a osobní svobodu. Druhá hlava úmluvy je zaměřená na Evropský soud pro lidská práva.

Právu na respektování rodinného a soukromého života je věnován osmý článek první hlavy Úmluvy. Pokud se nejedná o ohrožení bezpečnosti, a to jak veřejné, tak i rodinných členů, která jsou v článku blíže specifikovaná, nemá státní orgán pravomoc do rodiny a jejího soukromí nijak zasahovat.

Svobodnému právu uzavírat manželství a zakládat rodinu, je věnovaný článek 12.

3.2 Instituce v problematice v oblasti sanace

V České republice máme mnoho významných institucí, které se sanací rodin zabývají již řadu let a mají prokazatelné výsledky. Lze je ke zpřehlednění rozdělit podle sektoru, ve kterém působí. Tedy organizace státní a nestátní. Rozdíl mezi nimi spočívá ve způsobu financování. Oba druhy organizací nefungují na principu vytváření zisku, jejich smyslem je uspokojovat potřeby občanů.

3.2.1 Státní organizace

Jak již vyplývá z názvu, státní organizace jsou financovány ze státního rozpočtu.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)

„Sociálně-právní ochrana dítěte představuje zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.“ (Sociálně-právní ochrana dětí ©2009)

Nabízí se jako nejbližší možná pomoc, protože sídlí na každém obecním úřadě v obci s rozšířenou působností. (Šance dětem ©2011-2019)

Jedná se o spolupráci celé řady orgánů, právnických a fyzických osob, které mají za cíl ochranu dítěte. (Sociálně-právní ochrana dětí ©2009)

Jeho význam, povinnosti a práva jsou ukotveny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, který je blíže specifikován v kapitole 3.1.2.

Na rozdíl od nestátních organizací jsou v případě OSPOD rodiče povinni spolupracovat s orgány sociálně-právní ochrany při ochraně zájmů a práv dítěte. Na výzvu příslušného orgánu sociálně-právní ochrany se musí dostavit k osobnímu jednání, předložit listiny a další doklady a poskytnout nezbytné informace, je-li jich třeba pro výkon sociálně-právní ochrany. V neposlední řadě musí také umožnit návštěvu zaměstnance orgánu sociálně-právní ochrany a zaměstnance obce s rozšířenou působností, v obydlí, kde dítě žije. (§ 53 zákona č. 359/1999 Sb.) Neméně důležitou roli zde hraje zákon č. 94/1963 Sb. zákon o rodině, kterým se sociální pracovníci pracující s rodinami taktéž musí řídit.

Úkolem pracovníků OSPOD je konat opatření, které budou směřovat k nápravě nepříznivé rodinné situace, zejména ve vztahu k dítěti. Nedílnou součástí fungování OSPOD je úzká spolupráce se školami, pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče, s Policií ČR, soudy, státním zastupitelstvím a Probační a mediační službou ČR. (MVČR, Hodnocení systému péče o ohrožené děti ©2007)

3.2.2 Nestátní organizace

Organizace, které působí v nestátním sektoru nazýváme nestátní neziskové organizace a ty jsou závislé na podpoře veřejnosti. Mohou žádat o pomoc mezinárodní organizace, nadační fondy či sponzory. Stát mohou požádat o finanční pomoc v rámci dotace, které slouží k nějakým konkrétním účelům. Tyto organizace lze je definovat jako: „*pozitivní sdružování občanů, které je nezávislé na státu, přispívá k rozvoji občanských hodnot a sociálního kapitálu a je vůči demokracii jako společenskému režimu v podstatě konstruktivní.*“ (Vajdová, 2005, s.22)

Mezi ty významné patří např. České centrum pro sanaci rodiny – Střep, Fond ohrožených dětí, Diakonie Českobratrské církve evangelické, Dům tří přání, Trialog, aj.

Fond ohrožených dětí

Jedná se o nevládní neziskovou organizaci, která vznikla už v roce 1990. Působí na území celé České republiky a jak již vyplývá z názvu, zaměřuje se na pomoc týraným, zneužívaným, opuštěným či jinak sociálně ohroženým dětem.

Mezi jeho hlavní činnosti patří informování veřejnosti prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, snaha o zlepšení legislativy i praxe na úseku ochrany dětí, zřizování a provoz zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Zařízení jsou však stále značně podfinancována a jejich fungování je závislé na podpoře veřejnosti. (Fond ohrožených dětí, ©2012-2019)

STŘEP – České centrum pro sanaci rodiny, z.ú.

STŘEP byl založen 2.6.1995 s prvním střediskem v Praze. Nový občanský zákoník změnil v roce 2015 právní formu z občanského sdružení na ústav.

Díky spolupráci Českého centra pro sanaci rodiny s MPSV a Kanceláří veřejného ochránce práv, je od roku 2006 sanace rodin ohrožených dětí součástí české legislativy. Je zařazena do novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí a do zákona o sociálních službách.

Hlavním cílem organizace je zabránit odebrání dětí z jejich domova, kde je dlouhodobě ohrožen jejich vývoj kvůli špatné sociální situaci, kterou už rodiče dítěte nedokáží překonat sami bez odborné pomoci. V případě, že dítě už bylo rodičům odebráno, se snaží snížit jeho deprivaci z nového prostředí, zachovat i nadále kontakt dítěte s rodinou, tak aby nedošlo k žádnému ohrožení jeho vývoje a napomáhá jejich návratu zpět domů z těchto zařízení, do kterých bylo dítě soudem svěřeno.

Oblast činností STŘEPu je však velmi rozmanitá. Poskytuje nejen poradenství pro rodiče, aby snáze dokázali vytvořit pro své děti přirozený domov, ve kterém jim bude dobře. Také realizuje tématické semináře, workshopy a konference pro odborníky, poskytuje konzultace pracovníkům, kteří pracují s ohroženými rodinami. Podporuje vznik a rozvoj nových sociálních služeb tím, že poskytuje know-how organizacím, které se chtějí věnovat stejným problémům. Realizuje vzdělávací programy pro sociální pracovníky a vzdělávací programy na zakázku odborných institucí/organizací. Součástí práce je tedy i spolupráce s ostatními institucemi, které se taktéž podílí na péči o děti a jejich rodiny.

„Nástrojem pomoci je poskytování sociálních služeb (s aspektem sociální rehabilitace, integrace, vyrovnávání příležitostí a vazeb na dodržování lidských práv), které mají charakter služeb veřejně prospěšných. Příjemcem této pomoci je nejen dítě, ale celá jeho rodina. Prostředkem je sociální a rodičovský výcvik – stimulace a rozvoj osobnosti dítěte, nácvik a podpora rodičovského chování, úprava rodinných a sociálních podmínek celé rodiny.“

Práce s rodinou a dětmi probíhá nejčastěji v terénu, v jejich přirozeném prostředí.

Pokud už však bylo dítě z rodiny odebráno, jsou kontakty s dítětem navazovány na základě spolupráce s konkrétním zařízením, do kterého bylo dítě soudem svěřeno. (STŘEP-České centrum pro sanaci rodiny, ©2017)

Dům tří přání, z.ú.

Jedná se o nestátní neziskovou organizaci se sídlem v Praze, která se věnuje rodinám s dětmi, které se ocitly v tíživé situaci, kterou nezvládají sami řešit. Může však jít i o pomoc rodinám, kde se objevují problémy s výchovou, komunikační bariéry, problémové chování dětí, rodiny, které prošly nějakým traumatickým zážitkem atd.

Organizace byla založena v roce 2001 a do dnešního data provozuje v Praze čtyři centra (Centrum pro děti Mezipatro, Centrum rodinné terapie Horizont, Centrum pro rodiny Delta a Dům Přemysla Pittra pro děti). (Dům tří přání ©2017)

Trialog

Jedná se o občanské sdružení se sídlem v Brně, které vzniklo v roce 1998.

„Naším posláním je podporovat rodiny a poskytovat komplexní pomoc rodinám s dětmi (vlastními i přijatými) ohroženým dysfunkcí a sociálním vyloučením. Především pomáháme rodinám vytvářet a udržovat zdravé vztahy a prostředí nezbytné pro naplňování potřeb dětí vyrůstajících v náhradní rodinné péči nebo dětí ohrožených dysfunkčním prostředím a sociálním vyloučením.“ (Trialog ©2016)

Cílem občanského sdružení je však nejen pomoc rodinám a jednotlivcům ale i podpora spolupráce nestátních neziskových organizací a prohlubování komunikace jak mezi nimi navzájem, tak i mezi neziskovým sektorem a veřejnou správou.

K uskutečnění těchto cílů rozvíjí nesčetné množství činností, které jsou přehledně uvedeny na jejich webových stránkách. (Trialog ©2016)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V praktické části bakalářské práce bude zdůvodněna strategie výzkumu, technika sběru dat a budou zde podrobně prezentovány výsledky výzkumného šetření, které doplní teoretickou část o praktické poznatky sociálních pracovníků, které vzešly z jejich odpovědí. Interpretací pořízených dat získáme aktuální a reálné údaje od sociálních pracovníků, kteří se zabývají sanací rodiny. V závěru práce budou výsledky výzkumu shrnuty.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem bakalářské práce je prostřednictvím výzkumu, pomocí kvantitativního dotazování zjistit u sociálních pracovníků, zda jsou dnešní postupy procesu sanace rodiny z jejich pohledu účinné, v čem oni sami shledávají největší úskalí, případně na čem je potřeba ještě zapracovat.

4.2 Hypotézy

První hypotéza:

H0: Délka praxe sociálního pracovníka nemá vliv na jeho názor na nezbytnost odborné pomoci rodinám.

H1: Délka praxe sociálního pracovníka souvisí s jeho názorem na nezbytnost odborné pomoci rodinám.

Druhá hypotéza:

H0: Délka praxe sociálního pracovníka nemá vliv na jeho úspěšnost v pomoci rodinám.

H1: Délka praxe sociálního pracovníka má vliv na jeho úspěšnost v pomoci rodinám.

4.3 Metody a techniky sběru dat

Metodu a techniku sběru dat vždy volíme podle charakteru výzkumného problému. Musíme se zamyslet nad tím, jaký typ informací pro výzkum potřebujeme, od koho tyto informace budeme získávat a za jakých podmínek. (Hendl, 2008)

Zde pro sběr empirických dat použijeme metodu statistickou - kvantitativní dotazování, která umožňuje zpracovat větší počet případů. Jako techniku sběru dat využijeme dotazník.

Podle Gavory (2010, s. 261) je dotazník „způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Dotazník je určen k hromadnému získávání údajů. Tím

je myšleno získávání údajů o velkém počtu odpovídajících. Proto je dotazník považován za ekonomický výzkumný nástroj. To znamená, že můžeme získávat velké množství informací při malé investici času. Dotazník umožňuje zjistit poznatky o jevech, které nejsou vnějšímu pozorovateli přístupné. Tato metoda je založena na kladení otázek a jeho nevýhodou je, že chybí osobní kontakt.“

Jedná se o nejčastější metodu pro získávání údajů, které lze získat od velkého množství respondentů, z důvodu časových i finančních úspor. Podmínkou úspěchu tohoto typu dotazování, je správné a jasné stanovení výzkumného cíle. Vyžaduje tedy pečlivou práci při jeho konstrukci. Pokud není cíl zcela jasný, odrazí se to ve výsledku celé práce.

Jednotlivé otázky dotazníku, někdy označované jako položky, můžeme rozlišit na otázky uzavřené, polouzavřené a otevřené. (Gavora, 2010)

Uzavřené otázky nabízejí dotazovanému (respondentovi), konkrétní možnosti odpovědi. Těch však může být libovolné množství. Výhodou tohoto typu otázek je relativně snadné zpracování odpovědí a možnost, nasměrovat si dotazovaného k problému, který nás zajímá. Opakem uzavřených otázek jsou otázky otevřené. Jak již vyplývá z jejich názvu, umožňují klientovi odpovídat dle vlastního názoru bez vnučování určitých odpovědí. Výhodou je možnost hlubšího proniknutí do zkoumaného problému. Podmínkou je však respondentova ochota na tento typ otázek odpovídat. Velkou nevýhodou je zde však obtížné zpracovávání a následné vyhodnocování otázek. Třetí variantou jsou otázky polouzavřené, které tvoří jakousi kombinaci dvou předchozích typů. Nabízejí tedy jasné odpovědi, přičemž si následně žádají o jejich bližší objasnění či zdůvodnění, které už má podobu otevřených otázek. Kombinuje tedy výhody i nevýhody obou výše zmíněných typů. (Gavora, 2010)

Jejich vyplnění netrvalo respondentům více než 5 minut a všechny zodpovězené dotazníky jsou uchovány v osobním archivu. Pro přehlednost je u každé otázky zobrazen graf výsledků.

Jedná se tedy o kvantitativní výzkum, jehož hlavním cílem je získat měřitelné údaje. Dotazovaný vzorek zde reprezentuje cílovou skupinu, na kterou se výzkum vztahuje. Místo dotazníku lze využít i osobní rozhovor, telefon či elektronickou poštu, která byla zvolena v našem případě. Metody kvantitativního výzkumu celosvětově převládají. Kozel (2006) uvádí, že až z 80 %.

4.4 Způsob získávání dat

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, je technikou sběru dat dotazník. Ten byl respondentům rozeslán elektronickou poštou. Bylo rozesláno cca 90 dotazníků pracovníkům organizací, které se zabývají sanací rodiny. Tito pracovníci jsou tedy výzkumnou jednotkou naší práce. Podle mého názoru by osobní předání dotazníku bylo daleko efektivnější, protože by bylo zaručeno mnohem víc odpovědí. To je však z důvodu rozmístění respondentů po celém území České republiky téměř nemožné. Základním předpokladem realizace výzkumu byla ochota sociálních pracovníků vyplnit zasláný dotazník. Ta se však ukázala jako ne příliš velká. Návratnost vyplněných dotazníků byla pouze 52 %. Samozřejmostí dotazníku byla prosba, poděkování a seznámení sociálních pracovníků s tím, že se jedná o realizaci výzkumného šetření v rámci bakalářské práce, které je anonymní.

Za pomoci tří sociálních pracovníků, které se sanací rodin zabývají, byl proveden předvýzkum, který nám umožnil lépe nahlédnout do zkoumané problematiky a získat podrobné informace, které byly následně využity k tvorbě otázek v dotazníku. Neméně důležitý byl jejich osobní názor na významnost celé práce. Zároveň s nimi byl proveden strukturovaný rozhovor, sloužící k získání vyplněných dotazníků.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Předvýzkum probíhal v říjnu 2018. Sociální pracovníce byly všechny velice ochotné. Spolupráce a komunikace s nimi byla bezproblémová.

Dotazníky byly rozposlány elektronickou poštou v průběhu ledna 2019. Bohužel i přes velké množství rozeslaných dotazníků, byla návratnost pouze 52 %.

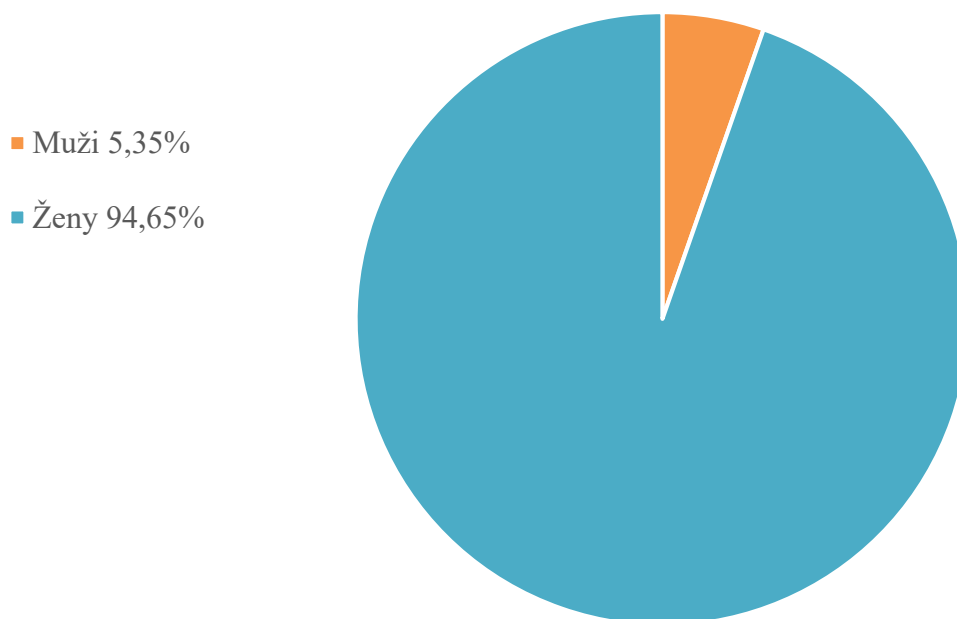
5.1 Vyhodnocení jednotlivých otázek

Zde je ke každé otázce vytvořen výsečový graf pro lepší přehlednost získaných odpovědí, které jsou přepočítány na procenta.

Otázka č. 1

Otázka se zjišťuje pohlaví respondentů.

Graf č. 1

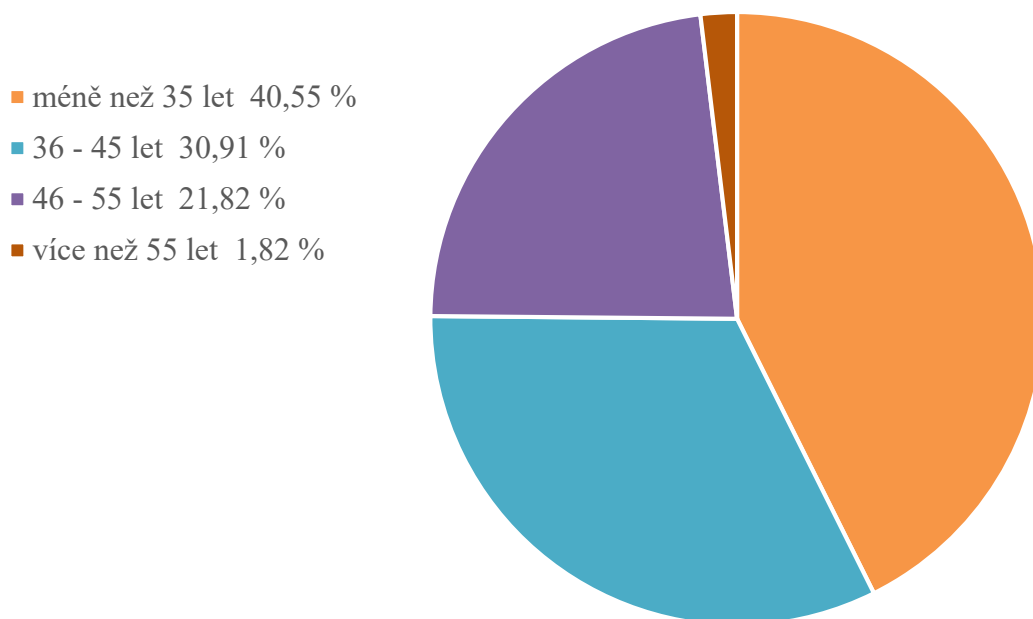
Tato otázka slouží pouze k rozdělení sociálních pracovníků na muže a ženy. Vzhledem k velké převaze žen (95 %) nad muži (5 %), však nelze nijak porovnávat rozdílnost v názorech na jednotlivé body otázek.

Respondentů bylo celkem 56. Z toho bylo 53 žen a pouze 3 muži.

Otázka č. 2

Otázka rozděluje respondenty do čtyř skupin podle věku. U jednoho z dotazníků zůstal věk nevyplněný.

Graf č. 2

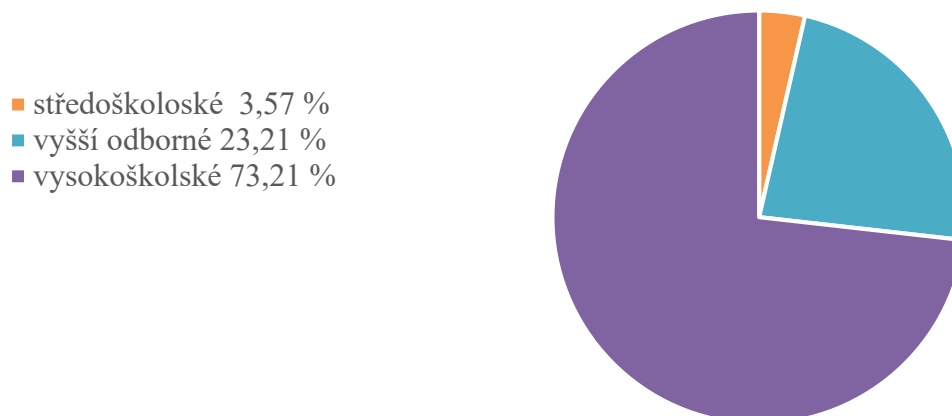
25 respondentů (41 %) je ve věku do 35 let. Ve věku 36–45 let je 17 respondentů (31 %). Věk 46–55 let je zastoupený 12 respondenty (22 %). Věku nad 56 let dosáhl pouze jeden respondent (2 %).

Ze získaných údajů je patrná věková rozmanitost dotazovaných zaměstnanců sociálních služeb. Pozitivem je, že i mladším věkovým kategoriím nejsou rodiny, které se dostanou do tíživých situací lhostejné, a ve svém zaměstnání se věnují jejich pomoci.

Otázka č. 3

Otázka se zjišťuje dosažené vzdělání respondentů.

Graf č. 3

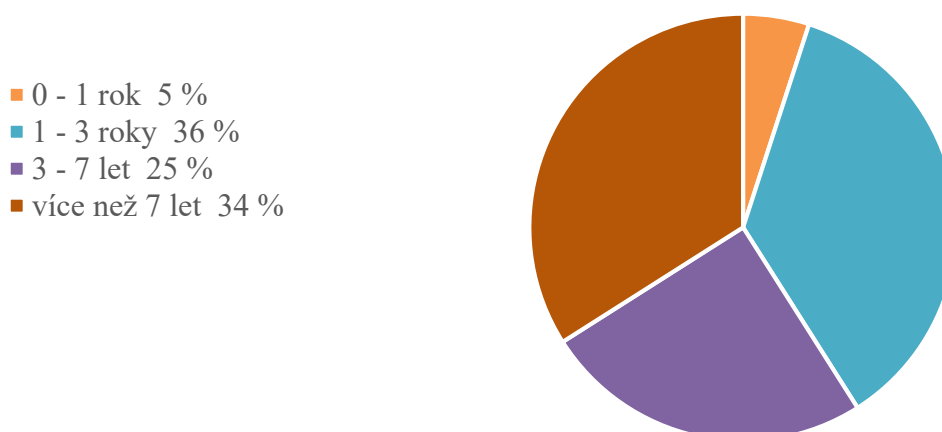

Se základním vzděláním nebo s výučním listem nebyl ani jeden dotazovaný. Pouze 2 respondenti (4 %) ve věku 61 a 45 let vykonávají svoji práci s dosaženým středoškolským vzděláním. Vyšší odbornou školu má 13 dotazovaných (23 %) a největší zastoupené vzdělání je zde vysokoškolské, kterého dosáhlo 41 respondentů (73 %).

Otázka č. 4

Jak dlouhou dobu se ve svém zaměstnání věnujete sanaci rodin?

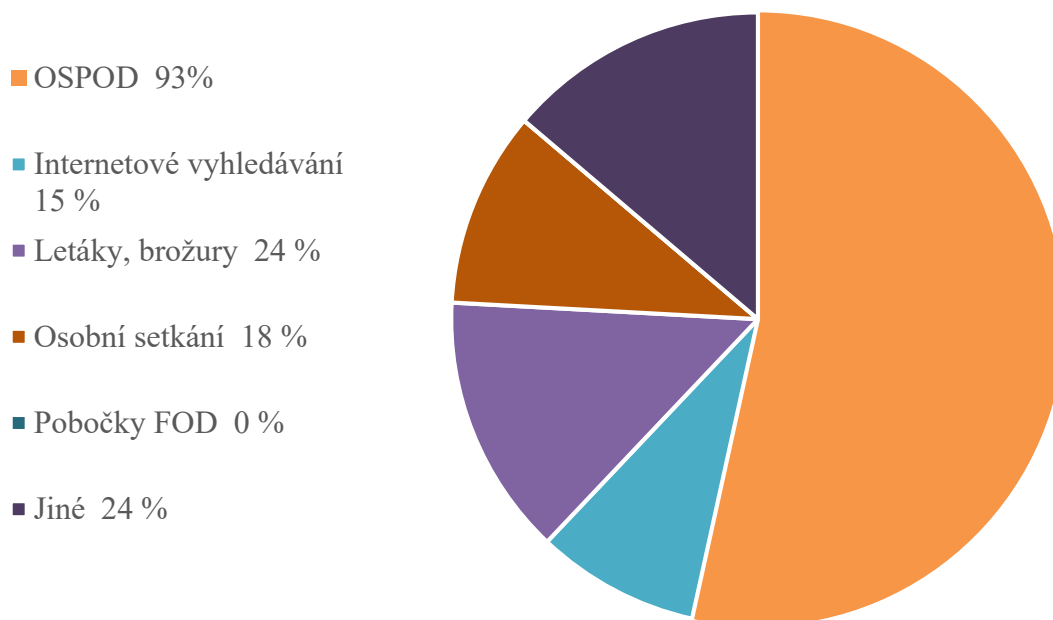
Graf č. 4

Méně než 1 rok se této práci věnují pouze 3 z respondentů (5 %). 20 respondentů (36 %) má praxi v tomto oboru v rozmezí 1 až 3 roky. 14 dotazovaných (25 %) se věnuje sanaci rodin v rozmezí od 3 do 7 let a praxi delší než 7 let má 19 respondentů (34 %).

Otázka č. 5**Jak se ve vašich případech rodina o programu sanace nejčastěji dozví?**

Graf č. 5

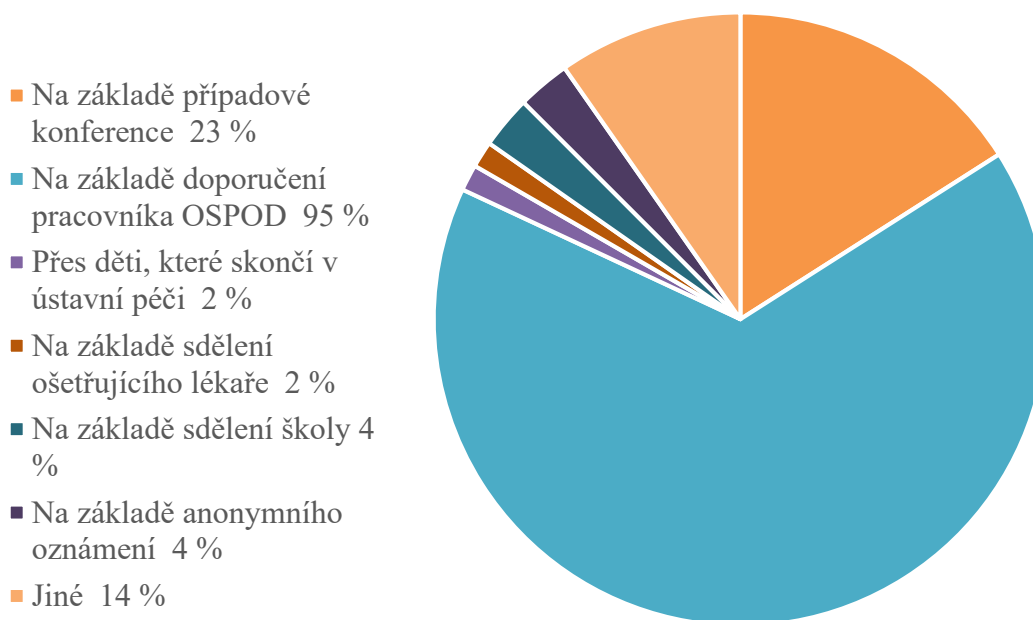
Jeden z dotazovaných na tuto otázku neodpověděl. Zde měli respondenti možnost uvést více odpovědí, proto jejich součet nebude dávat 55 odpovědí, ale více.

Podle názoru a zkušeností sociálních pracovníků, se rodina o možnosti sanace nejčastěji dozví díky Orgánu sociálně-právní ochrany dětí, tuto možnost uvádí 51 sociálních pracovníků (93 %). Další volbou bylo „internetové vyhledávání“, které uvedlo 8 dotazovaných (15 %). Další z možností bylo získání informací o programu sanace za pomoci letáků a brožur, tuto možnost označilo ve svých odpovědích 13 respondentů (24 %). 10 dotazovaných (18 %) uvedlo jako možnost osobní setkání. Získání informací díky pobočkám Fondu ohrožených dětí nezvolil nikdo. 13 respondentů (24 %) uvedlo i jiný typ získání informací než ty, které byly uvedeny jako možnost volby. Z toho 10 z nich uvedlo jako další možnost získat informace díky doporučení, a to jako jak od známých, od školy nebo školky a od stávajících klientů. Zbylí 3 uvedli jako odpověď: vyhledávání v terénu či terénní práce.

Otázka č. 6

Jaké jsou nejčastější důvody pro přijetí rodiny do sanačního programu?

Graf č. 6

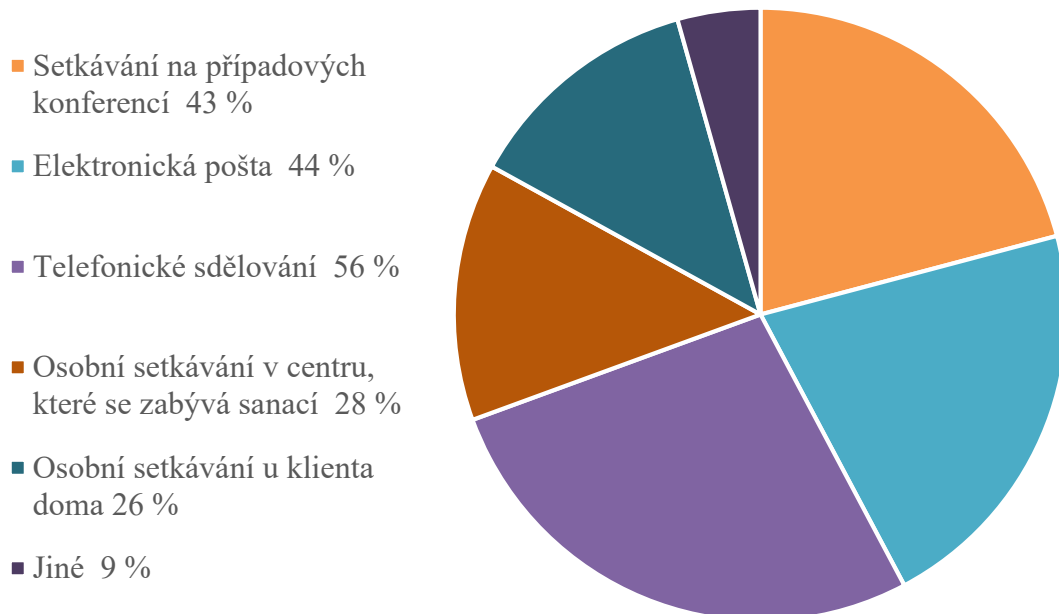
Zde měli respondenti opět možnost uvést více odpovědí, proto jejich součet nebude dávat 56 odpovědí, ale více. Otázku zodpověděli všichni.

Jako jednoznačně nejčastější důvod pro přijetí rodiny do sanačního programu bylo uvedeno doporučení pracovníka OSPOD, tuto možnost označilo 53 respondentů (95 %). Častou volbou bylo také přijetí na základě případové konference, tuto možnost uvedlo 13 dotazovaných (23 %). Jen po jednom z dotazovaných (2 %) označilo i jako možnost důvodu pro přijetí do sanačního programu na základě sdělení ošetřujícího lékaře a přes děti, které skončí v ústavní péči. 2 respondenti (4 %) uvedli jako možnost na základě sdělení školy a stejně tak 2 dotazovaní (4 %) označili možnost „na základě anonymního oznámení“. 8 respondentů se zde vyjádřilo k poslední možnosti „jiné“. Jeden z nich ještě zdůraznil, že narůstá počet anonymních oznámení. Další respondent zmínil soustavné vyhledávání v terénu. U jednoho z respondentů šlo spíše o doplnění druhé z možností odpovědi (doporučení pracovníka OSPOD), kterou taktéž označil. Popsal, že děti jsou vedené v registru OSPOD a důvody přijetí rodiny do sanačního programu jsou tedy zejména prevence před umístěním do ústavní výchovy, pokud takto možnost reálně hrozí, nebo při jejich návratu z ústavní výchovy zpět domů.

Otázka č. 7

Jak nejčastěji probíhá komunikace s ostatními organizacemi zabývajícími se sanací rodin?

Graf č. 7

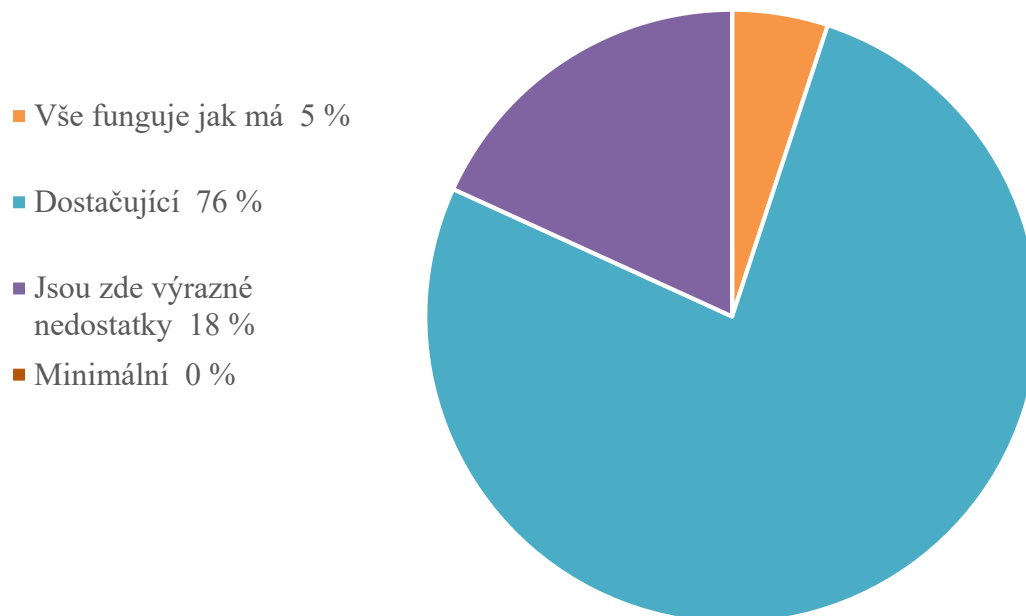
Dva z dotazovaných na tuto otázku neodpověděli. Byla zde možnost uvést více odpovědí, jejich součet tedy bude více než 54 odpovědí.

Otázka zkoumá způsoby, jakými probíhá komunikace s ostatními organizacemi, které pomáhají při sanaci. Jako nejčastější způsob komunikace uvedlo 30 respondentů (56 %) telefonické sdělování. Časté je i využití elektronické pošty, tuto možnost uvedlo 24 z dotazovaných (44 %), prakticky na stejné úrovni je možnost setkávání se na případových konferencích (43 %). Další možností je setkávání se v centru, které se zabývá sanací. Tuto možnost zahrlo 15 respondentů (28 %). 14 (26 %) jich pak ještě přidalo možnost setkávání se u klienta doma. I zde byla otázka doplněna o možnost doplnění jiného způsobu vzájemné komunikace mezi odborníky. Této možnosti využilo 5 respondentů (9 %). Tři z nich uvedli osobní setkání na OSPOD nebo ve škole. Dále zde byla zmíněna možnost setkat se na vzdělávacích akcích, případně na setkávání neziskových organizací. Jeden z respondentů přidal poznámku, že se elektronická pošta kvůli GDPR velmi omezila.

Otázka č. 8

Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními organizacemi zabývajícími se sanací rodin?

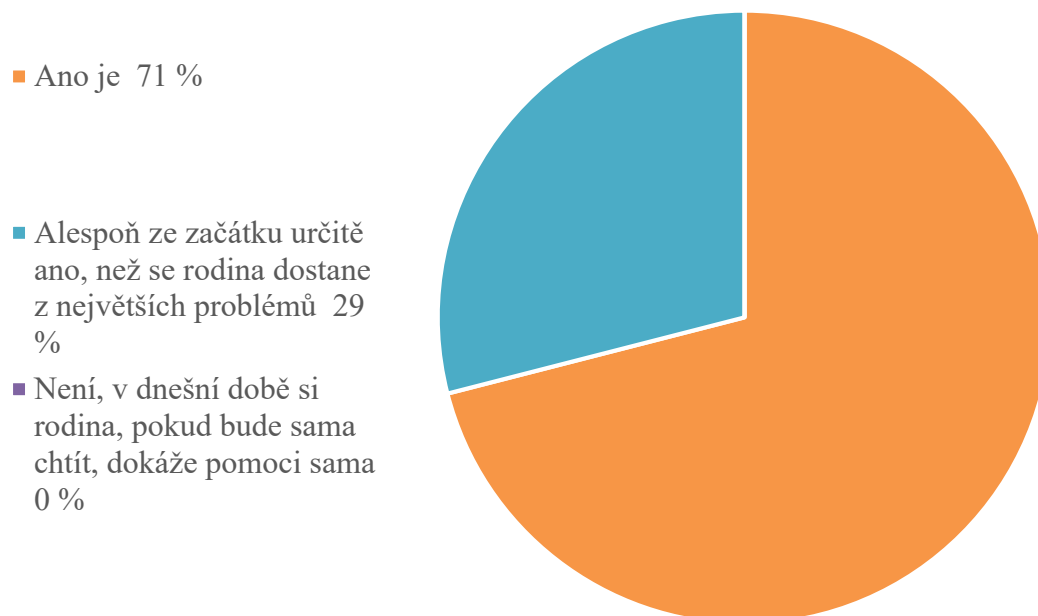
Graf č. 8

Otázka hodnotí subjektivní názor respondentů na spolupráci s ostatními organizacemi zabývajícími se sanací rodin. Celkový počet respondentů je zde 55, protože jeden z nich se k otázce nevyjádřil. Pouze 3 dotazovaní (5 %) si myslí, že co se týče vzájemné spolupráce a předávání informací vše funguje, jak má. Největší množství respondentů (76 %) a to 42, považuje vzájemnou spolupráci pouze jako dostačující. Výrazné nedostatky ve vzájemné spolupráci pak shledává 10 respondentů (18 %). Nejhorší variantu, kterou je minimální spolupráce, nevedl ani jeden respondent.

Otázka č. 9**Je z vašeho pohledu odborná pomoc konkrétním rodinám nezbytná?**

Graf č. 9

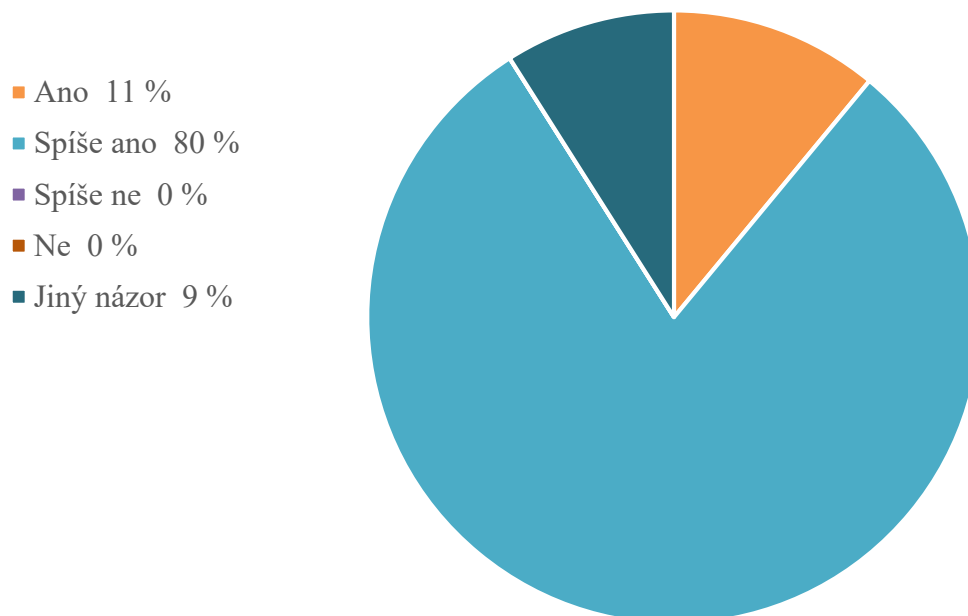

Odbornou pomoc konkrétním rodinám považuje za nezbytnou 40 respondentů (71 %). Zbytek dotazovaných (29 %) si myslí, že určitě minimálně ze začátku rodiny pomoc potřebují, minimálně do doby, než se dostanou z největších problémů. Názor, že pomoc rodinám v dnešní době není nezbytná, protože v dnešní době si každá rodina může pomoci sama i bez odborné pomoci, nesdílí ani jeden z respondentů.

Pod otázkou měli dotazovaní možnost vyjádřit k otázce i vlastním názorem. Této možnosti však bohužel nevyužil nikdo z odpovídajících.

Otázka č. 10**Hodnotíte dle Vašich zkušeností sanaci rodiny v praxi jako úspěšnou?**

Graf č. 10

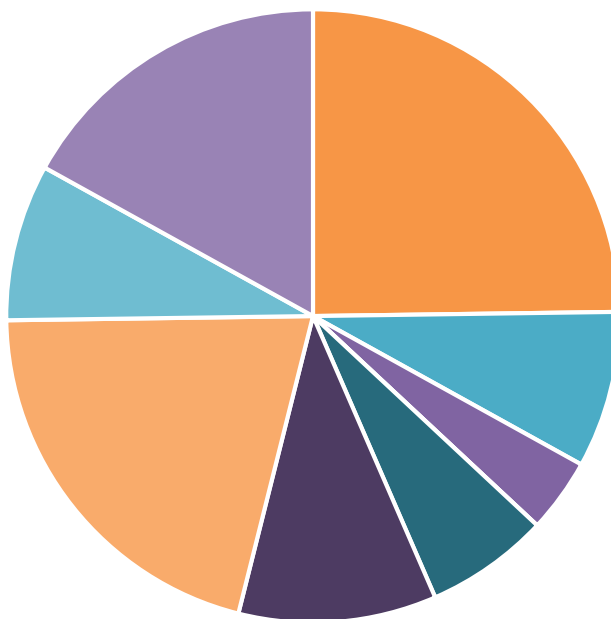
Svoji praxi v oblasti sanace rodiny hodnotí 6 respondentů (11 %) jako úspěšnou. Odpověď „spíše ano“ uvedlo 44 respondentů (80 %). Za neúspěšnou, nepovažuje svoji praxi ani jeden z dotazovaných. Jako pátá možnost odpovědi, zde byla opět možnost vyjádření vlastního názoru. Této možnosti využilo 5 respondentů (9 %). 1 z nich uvedl, že vzhledem k tomu, že se výsledky práce často nedostaví ihned, tak nedokáže posoudit, přitom délka praxe tohoto respondenta, je delší než 7 let. Zbylí 4 respondenti uvedli, že nedokáží zatím posoudit vzhledem ke krátké době působení v tomto oboru.

Otázka č. 11

V čem spatřujete při vykonávání své práce největší úskalí?

Graf č. 11

- V neochotě rodinných příslušníků spolupracovat s odborníky 57 %
- V nesprávném odhadu možností nápravy v daném prostředí 19 %
- V nesprávném stanovení celkové sociální diagnózy 9 %
- V nesprávném odhadu vývojové prognózy dítěte 0 %
- V nesprávné volbě typu náhradní péče 15 %
- Potíže s adaptačními schopnostmi dětí 24 %
- Komplikace ve vztazích mezi rodiči a dětmi 48 %
- Nedostatky ve vzájemné spolupráci jednotlivých organizací 19 %
- Jiné 39 %

Dva z dotazovaných na tuto otázku neodpověděli. Byla zde možnost uvést více odpovědí, jejich součet tedy bude více než 54 odpovědí.

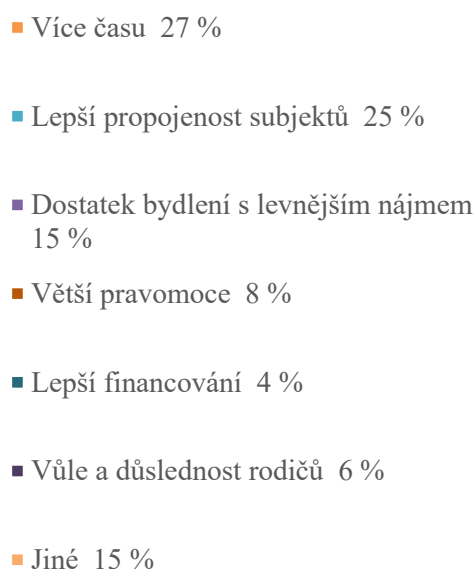
Otázka zkoumá příčiny problémů při vykonávání sanace ze subjektivního pohledu sociálních pracovníků, kteří s rodinami pracují. 31 respondentů (57 %) uvedlo jako jeden z největších úskalí výkonu své práce, neochotu spolupracovat s odborníky. Druhým nejčastějším problémem jsou komplikace ve vztazích mezi rodiči a dětmi, tuto možnost označilo 26 dotazovaných (48 %). Jak uvedlo 13 respondentů (24 %), častým problémem jsou také potíže s adaptačními schopnostmi dětí. Nedostatky ve vzájemné spolupráci jednotlivých organizací vidí 10 dotazovaných (19 %) a stejné množství (19 %) považuje odhad možností nápravy v daném prostředí za nesprávný. 8 respondentů (15 %) spatřuje nedostatky ve zvoleném typu náhradní péče a 5 (9 %) dotazovaných v nesprávném stanovení celkové sociální diagnózy. K nesprávnému odhadu vývojové prognózy dítěte, se nevyjádřil nikdo. Poslední možností zde bylo vlastní vyjádření se k otázce, kterou využilo 21 sociálních pracovníků (39 %). Z těchto odpovědí převládala nedůvěra

v odborné pracovníky a neochota spolupráce všech členů rodiny. Ve čtyřech případech byla uvedena nedostatečná motivace rodiny a nespolehlivost rodičů. Jeden z respondentů zmínil, že chybí více pracovníků na OSPOD, a tak jsou na ně, jako na sociální pracovníky kladeny příliš velké nároky. Poslední tři odpovědi se týkaly stížnosti na nedostatek sociálního bydlení, nízké kompetence a nedostatek odborníků, jak z řad sociálních pracovníků, tak psychologů, psychiatrů, terapeutů a adiktologů.

Otázka č. 12

Co Vám při práci chybí?

Graf č. 12

K této otázce se 8 z celkového počtu dotazovaných nevyjádřilo. K dispozici tedy máme pouze 48 odpovědí. Z této otázky vyplývá velké množství poznatků a postřehů z praxe sociálních pracovníků, které by tuto činnost usnadnily, urychlily a v neposlední řadě zkvalitnily.

13 (27 %) sociálních pracovníků se shodlo, že mají na svou práci nedostatek času. Špatnou propojenost subjektů, vnímá jako problém 12 (25 %) respondentů. Často je u této odpovědi zmíněná potřeba lepší spolupráce se školou, úřady či s OSPOD. Třetí nejčastěji zmiňovaná možnost se týká nedostatku bydlení, a to jak sociálních bytů, azylových domů, či startovacích bytů pro mladé rodiny. Na tomto problému se shoduje 7 respondentů

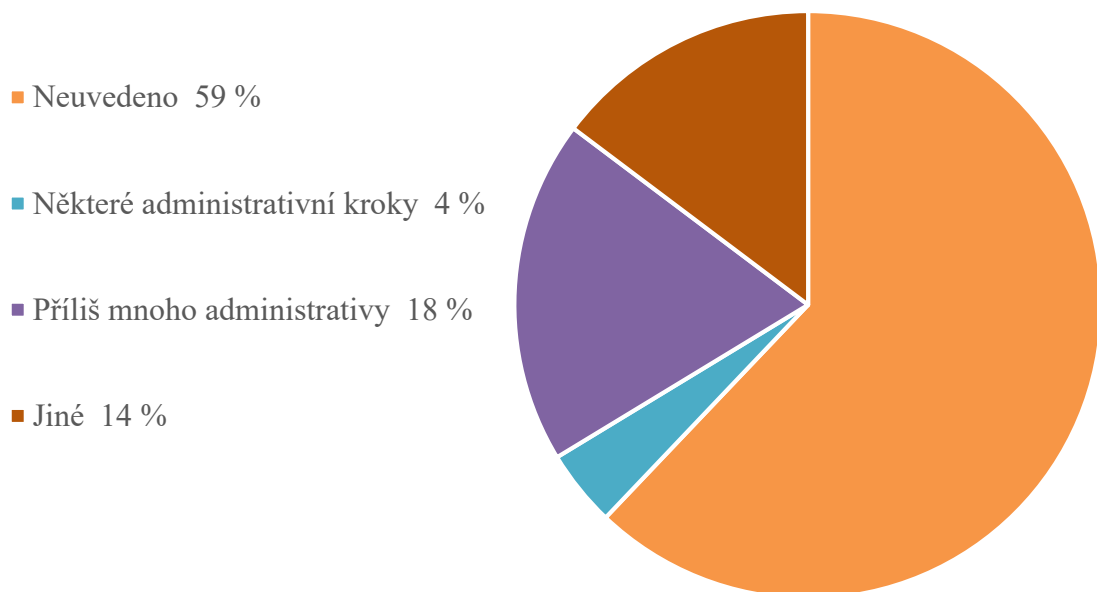
(15 %). Dalším 4 respondentům (8 %) chybí při práci větší pravomoce. Dvakrát zde byla zmíněna i potřeba lepšího financování, kterou jeden z respondentů zmiňuje i u otázky číslo 15, která se ptá na změny v legislativě, které by sociálním pracovníkům pomohly. 3 z respondentů (6 %) uvedli, že jim chybí větší vůle a důslednost rodičů. Zbýlých 7 odpovědí (15 %), bylo rozdílných. Zde jsou uvedeny:

- *„Spolehlivé víceleté financování včetně zafinancování všech složek rozpočtu neziskovky*
- *Rychlejší jednání úřadů, zvláště kvůli dětem*
- *Kompetentní odborníci, aktivní přístup politického systému*
- *Individuálnější přístup ODPOD*
- *Větší a hustší síť spolupracujících organizací a odborníků, více se věnovat prevenci, např. společnost by se měla více věnovat tématům jako je výchova k odpovědnému rodičovství, výchova k mateřství apod. To by mělo být alfou a omegou)*
- *V případě zanedbání dětí chybí organizace, na které bychom se mohli obrátit a zadat zakázku pro práci s rodinou*
- *Rychlejší vyřizování záležitostí týkající se dětí*
- *Možnost víkendových výjezdů s rodinami“*

Otázka č. 13

Co při práci naopak považujete za zbytečné?

Graf č. 13

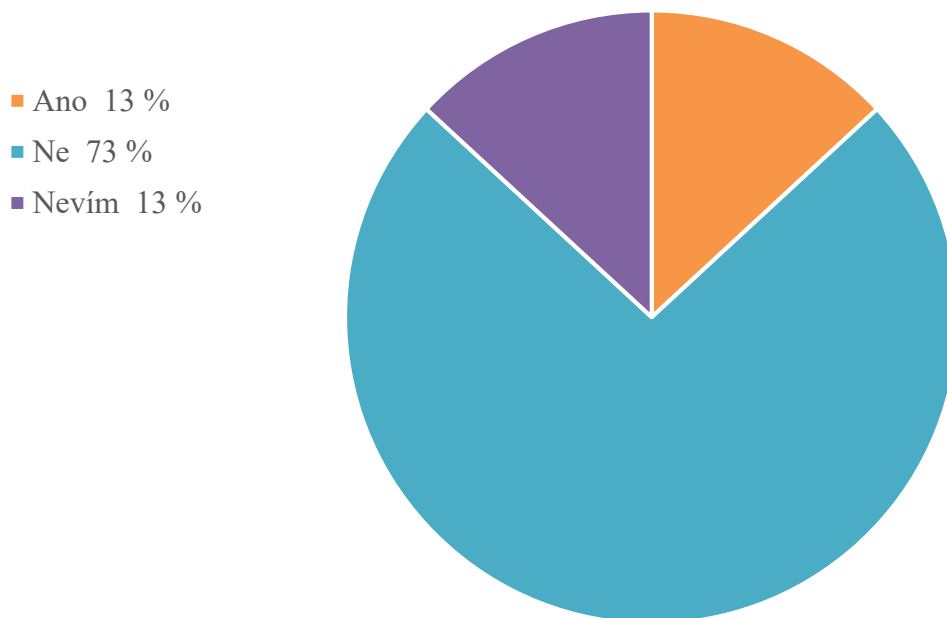

K této otázce se 36 respondentů (64 %) vůbec nevyjádřilo, nebo uvedli, že při práci nepovažují za zbytečné vůbec nic a vše je důležité. Jedna respondentka ještě uvedla, že zbytečnou práci nedělá a jedna kvůli krátké praxi v oboru nemůže posoudit. 10 respondentů (18 %), což bylo nejvíce dotazovaných, kteří odpověděli, se zde shodlo, že za zbytečné při své práci považují příliš velké množství administrativy. Pouze 2 uvedli (4 %), že jsou zbytečné pouze některé administrativní kroky, už však ale neuvedli které. Zbylých 8 odpovědí bylo zmíněno vždy pouze jedenkrát.

- „přeceňování sanace v některých případech, nemělo by se sanovat tam, kde to opravdu nejde
- pomoc ve formě jídla, oblečení
- krajské kontroly
- termíny na úřadech - např. 30 dní pro vyřízení požadavku
- některé výkaznictví
- potravinová pomoc
- některé nadbytečné telefonáty
- nutnost vypracovávat více projektů“

Otázka č. 14**Je podle Vás současná právní legislativa dostačující?**

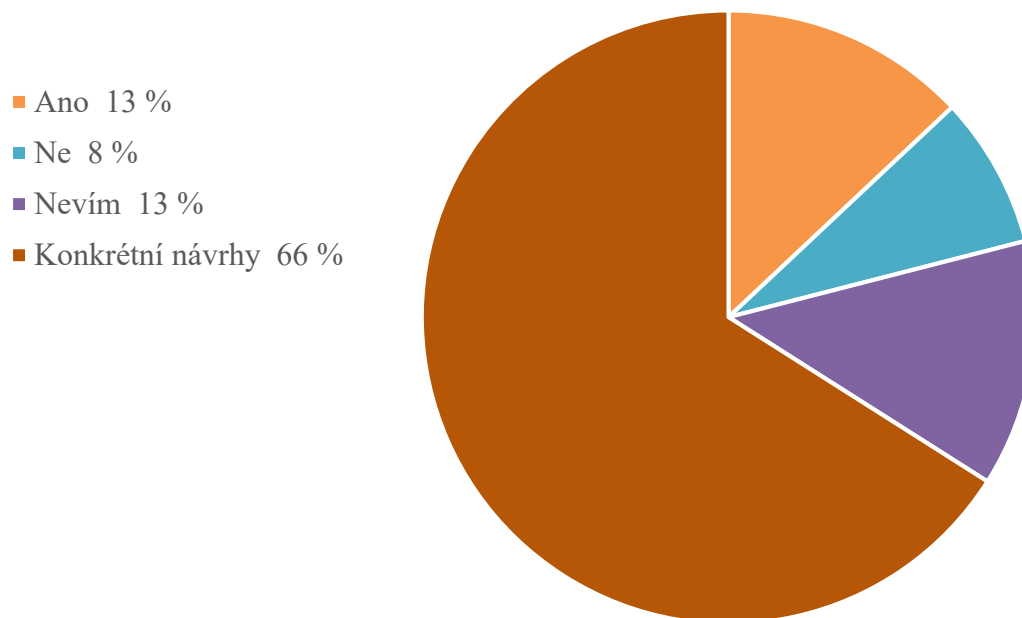
Graf č. 14

K této otázce se 4 respondenti nevyjádřili. Celkový počet respondentů je tedy pouze 52. Z tohoto počtu pouhých 7 respondentů (13 %) považuje současnou právní legislativu za dostačující. Stejně množství dotazovaných (13 %) pak uvedlo, že neví. Můžeme se tedy jen domnívat, zda je tato odpověď uváděná z důvodu neznalosti legislativy, nebo kvůli neochotě na otázku odpovědět. Zbylých 38 respondentů (73 %) si myslí, že naše současná právní legislativa není pro práci s rodinami dostačující.

Otázka č. 15**Pomohly by Vám v praxi nějaké změny v legislativě? Jaké?**

Graf č. 15

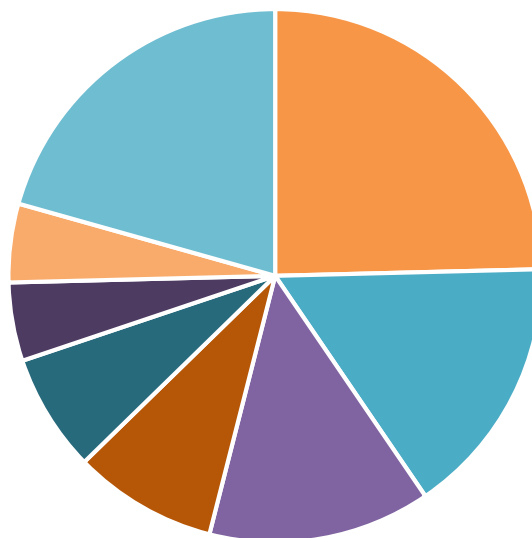
K této otázce se 3 respondenti nevyjádřili. Celkový počet respondentů je tedy pouze 53.

Z těchto 53 odpovídajících, uvedlo 7 respondentů (13 %) jako odpověď „ano“, kterou již nijak blíže nespecifikovali. Změny v legislativě nevyžadují pouze 4 z dotazovaných (8 %) a 7 respondentů (13 %) zahrlo odpověď „nevím“. Více než polovina z dotazovaných – 35 respondentů (66 %), uvedlo konkrétní příklady legislativních změn, které by jim při práci pomohly.

Pro lepší přehlednost, jsme z těchto 35 odpovědí vytvořili další graf.

Graf č. 16

- Více sociálních bytů 31 %
- Větší finanční podpora ze strany státu 20 %
- Urychlení soudních procesů, zejména v otázkách péče o dítě 17 %
- Více sociálních pracovníků 11 %
- Méně administrativní práce 9 %
- Navýšení životního minima a minimální mzdy 6 %
- Navýšení počtu institucí, které by se zabývaly pomocí rodinám 6 %
- Jiné 26 %

11 odpovědí (31 %) se shodovalo na úpravě legislativy v podobě zvýšení množství sociálního bydlení, případně startovacích bytů s levnějším nájmem. Větší finanční podporu rodin ze strany státu by uvítalo 7 respondentů (20 %). Zajímavým poznatkem je zcela nepochybně i zmínění potřeby urychlit soudní procesy, zvláště pokud se jedná o procesy v otázkách péče o dítě. Tuto poznámku uvedlo 6 respondentů (17 %). K navýšení množství sociálních pracovníků se vyjádřili 4 respondenti (11 %) a naopak ke snížení množství povinné administrativy 3 z dotazovaných (9 %). Pouze po dvou (6 %) byl zmíněn požadavek na zvýšení životního minima a minimální mzdy a zvýšení množství institucí, které by se věnovaly pomoci rodinám. Zbýlých 10 odpovědí (29 %), bylo rozdílných a byly zmíněny vždy pouze od jednoho z respondentů. Zde jsou uvedeny:

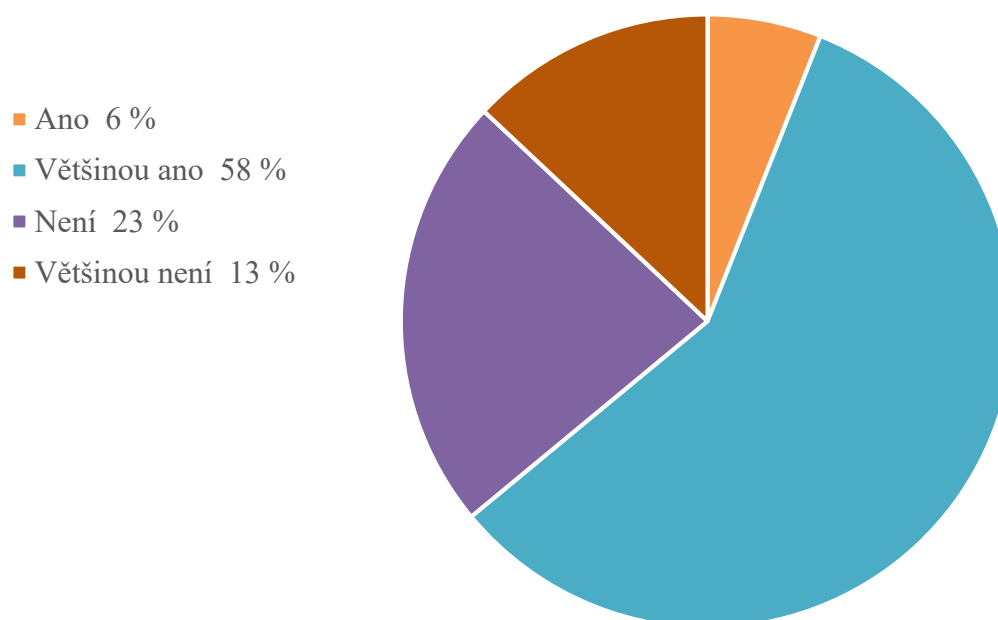
- „zákony týkající se exekucí a oddlužení
- *Opravdu velký nedostatek je v tom, že děti jsou po odebrání z rodiny umístovány společně do jednoho diagnostického ústavu, bez přihlížení na o to, co prožily, např. jsou zde společně děti, které byly týrány, děti ze sociálně slabé rodiny, nebo jsou zde „jen“ kvůli špatné ekonomické situaci rodiny*
- *upravení zákona o mlčenlivosti, aby si státní a nestátní organizace mohly předávat víc informací*
- *navýšení počtu pracovníků na OSPOD, kteří by se věnovali pouze sanaci*
- *víc peněz na zaměstnance*
- *rozšíření pomoci tam, kde už sanace byla ukončena*

- *novela stávajících právních předpisů*
- *jasná specifikace povinností pěstounů směrem ke kontaktům s vlastními rodiči*
- *výše trestů*
- *zrušit právo odvolání“*

Otázka č. 16

Je podle Vašeho názoru zájem ze strany rodin o nabízenou pomoc a služby dostačující?

Graf č. 17

K této otázce se 3 respondenti nevyjádřili. Celkový počet respondentů je tedy pouze 53. Z toho pouze 3 respondenti (6 %), považují zájem ze strany rodin o nabízenou pomoc a služby dostačující. Druhá možnost volby odpovědi na tuto otázku byla „většinou ano“ a na té se shodlo 31 dotazovaných (58 %). Nezájem ze strany rodin o nabízenou pomoc vnímá 12 respondentů (23 %). Poslední možností volby bylo „většinou není“, tedy převládající nezájem rodin. Tuto volbu označilo 7 sociálních pracovníků (13 %).

5.2 Diskuze

Prostřednictvím výzkumu jsme se snažili zjistit konkrétní názory sociálních pracovníků, kteří se věnují sanaci rodin, které se odráží od jejich osobních zkušeností a z nich vyplývající podněty, jak by bylo možné pomoc jednotlivým rodinám usnadnit, případně urychlit.

Verifikace hypotéz:

K ověření hypotéz, tedy k jejich přijetí nebo zamítnutí jsme rozhodli na základě testování nulové hypotézy. Začali jsme tím, že jsme si nejprve zformulovali nulovou hypotézu, která popírá rozdíl mezi zkoumanými jevy a alternativní hypotézu, která rozdíl mezi sledovanými jevy připouští. (Chráška, 2007)

První hypotéza: Délka praxe sociálního pracovníka souvisí s jeho názorem na nezbytnost odborné pomoci rodinám.

H0: Délka praxe sociálního pracovníka nemá vliv na jeho názor na nezbytnost odborné pomoci rodinám.

H1: Délka praxe sociálního pracovníka souvisí s jeho názorem na nezbytnost odborné pomoci rodinám.

Při vyhodnocování dotazníků se mi tato hypotéza nepotvrdila. Na základě vyhodnocení odpovědí na otázku č. 9, se ukázalo, že se všichni dotazovaní, nezávisle na délce jejich působení v oblasti sanace se shodují na tom, že je potřeba rodinám pomoci nezbytná, a to alespoň ze začátku, než se rodina dostane z největších potíží. Délka praxe sociálního pracovníka tedy nijak nesouvisí s jejich názorem na nezbytnost odborné pomoci těmto rodinám.

Druhá hypotéza: Délka praxe sociálního pracovníka má vliv na jeho úspěšnost v pomoci rodinám.

H0: Délka praxe sociálního pracovníka nemá vliv na jeho úspěšnost v pomoci rodinám.

H1: Délka praxe sociálního pracovníka má vliv na jeho úspěšnost v pomoci rodinám.

Tato hypotéza se mi na základě vyhodnocení dotazníků také nepotvrdila. Vyplývá to z otázky číslo 10. Zde se opět dotazovaná skupina sociálních pracovníků shoduje s názorem, že jsou ve výkonu své práce úspěšní, nezávisle na tom, jak dlouhá je jejich odborná praxe v oblasti sanace. Délka praxe sociálního pracovníka tedy nemá vliv na jeho úspěšnost v pomoci rodinám.

Informace, kterou získáváme vyvrácením této hypotézy jsou důkazem účinnosti zákona č. 108/2006Sb. o sociálních službách, který v §110 vymezuje předpoklady pro výkon sociálního pracovníka. Příprava i podmínky pro výkon tohoto povolání – pomoc rodinám, dostačující.

Vyhodnocení otázek:

První čtyři dotazníkové otázky jsou spíše seznamovací. S jejich pomocí byla zjištěna značná převaha žen v tomto oboru, tudíž nebylo možné porovnávat jednotlivé názory k tomuto tématu v závislosti na pohlaví.

Výhodou zde bylo zastoupení všech věkových kategorií. Dvěma nejmladším respondentkám bylo 26 let a nejstarší odpovídající byla 54letá žena. Tento věkový rozptyl umožnil vyvrátit obě stanovené hypotézy, jejichž potvrzení by nebylo příliš pozitivním zjištěním.

Překvapením byla odbornost pracovníků, kteří se zabývají sanací rodin. Téměř $\frac{3}{4}$ dotazovaných jsou absolventi vysokých škol, necelá čtvrtina pak vyšších odborných škol. Středoškolské vzdělání uvedly pouze dvě z dotazovaných.

Odpovědi na pátou a šestou otázku potvrdili nutnost spolupracovat s pracovníky OSPOD, protože jsou to právě oni, kdo nejčastěji doporučí rodinu k programu sanace. Což potvrdilo téměř 95 % dotazovaných. S tím souvisí i zjištění, že je to právě OSPOD, od koho se rodina nejčastěji o programu sanace dozví. Iniciativa samotných rodin vyhledat odbornou pomoc, pokud se dostanou do úzkých, už není tak výrazná.

Vzájemná komunikace a spolupráce

Tématu vzájemné komunikace mezi sociálními pracovníky a ostatními organizacemi se věnuje sedmá a osmá otázka. Ze zpracovaných odpovědí na otázky se potvrdila rozmanitost ve způsobech vzájemné komunikace. Osobní setkávání je jen ve velmi mírné převaze nad telefonním sdělováním a elektronické poště.

Co se týče kvality vzájemné spolupráce, je ze $\frac{3}{4}$ hodnocena jako dostačující. Zbytek odpovědí ovšem bohužel hodnotí vzájemnou komunikaci spíše negativně. Pouze tři respondenti uvedli, že vše funguje jak má.

Nezbytnost odborné pomoci

Nezbytností odborné pomoci konkrétním rodinám ze subjektivního názoru sociálních pracovníků, se zabývala otázka č. 9. S touto otázkou se také pojí první hypotéza, která zkoumala, zda délka praxe sociálního pracovníka souvislost s názorem, že je pomoc problémovým rodinám nezbytná. Tato hypotéza se však nepotvrdila a poukázala na fakt, že nutnost pomoci rodinám, které se dostaly do obtížné životní situace, považuje za nezbytnou i mladý sociální pracovník, který v oboru pracuje méně než 3 roky a stejně tak pracovník vyššího věku, který se sanaci věnuje více než 7 let.

Úspěšnost v praxi

Jedná se o pozitivní zjištění, vyplývající z otázky č. 10. Téměř 91 % sociálních pracovníků ze svého subjektivního pohledu vnímá svou práci v oblasti sanace rodiny jako úspěšnou. A to i přes velké množství označovaných úskalí, kterým se věnuje otázka č. 11. a které sociální pracovník mnohdy (minimálně ze začátku sanačního procesu) nemůže ovlivnit. K neúspěchu své práce se ani jeden z dotazovaných nevyjádřil.

Hypotéza č. 2 měla za cíl potvrdit, či vyvrátit vliv délky praxe sociálního pracovníka na jeho úspěšnost v pomoci rodinám. Ta však potvrzena nebyla a jak je již výše zmíněno, považujeme sociální pracovníky, kteří se zabývají prací s rodinami, jako úspěšné, bez ohledu na jejich délku působení v oboru. Jejich vzdělání je tedy na práci připraví v dostatečné míře, a tak jsou schopni ihned po ukončení studia úspěšně pomáhat problémovým rodinám.

Nedostatky

Nejčastější stížnosti respondentů se týkaly nedostatku času, a to jak na jednotlivé rodiny, na terénní práci nebo na některou administrativu. Tyto stížnosti jsou důsledkem narůstajícího počtu rodin, které potřebují odbornou pomoc a s tím související nedostatek institucí, které se této pomoci věnují. Tyto nedostatky úzce souvisí s níže zmiňovanými legislativními opatřeními.

Jedna z odpovídajících uvedla, že: *„Opravdu velký nedostatek je v tom, že děti jsou po odebrání z rodiny umístovány společně do jednoho diagnostického ústavu, bez přihlížení na o to, co prožily, např. jsou zde společně děti, které byly týrány, děti ze sociálně slabé rodiny, nebo jsou zde „jen“ kvůli špatné ekonomické situaci rodiny.“*

Překvapením je, že pouze jeden z dotazovaných si postěžoval na nízké finanční ohodnocení za svoji práci.

Legislativa

Téměř $\frac{3}{4}$ dotazovaných považují nynější právní legislativu za nedostačující. V odpovědích na otázky poslední čtvrtiny dotazníku se prolínají návrhy na opatření, díky kterým by byla pomoc rodinám snazší a efektivnější.

Mezi jednoznačně nejčastěji zmiňovaný problém patří nedostatek sociálních bytů, případně startovací bydlení pro mladé rodiny s levnějším nájmem. Právě dostatek tohoto typu bydlení by usnadnil mnoha rodinám odrazit se ode dna. S tím souvisí větší finanční podpora ze strany státu. Ta by měla být dle názorů sociálních pracovníků nejen na podporu bydlení ale i na navýšení životního minima a minimální mzdy.

Co se týče urychlení práce s rodinami, byly zde často uvedeny stížnosti na velké množství administrativních postupů, které jsou dle slov sociálních pracovníků mnohdy „zbytečné“. Dalším urychlením by bylo zkrácení některých čekacích lhůt na úřadech a soudních procesů, zejména pokud se týkají dětí.

Zajímavou myšlenkou je i rozšíření pomoci tam, kde již byla sanace ukončena, ovšem chyběla bližší specifikace, jaké o služby by se konkrétně mělo jednat.

5.3 Doporučení pro praxi

Informovanost veřejnosti

O způsobech, které se v dnešní době nabízejí k řešení problémů, dodnes mnoho lidí vůbec neví. Do programu sanace se tak nejčastěji dostávají až na doporučení OSPOD ve chvílích, kdy už například reálně hrozí odebrání dítěte z rodiny, nebo v horším případě, kdy už dítě z rodiny odebráno bylo.

Zde se jako možnost řešení nabízí větší osvěta veřejnosti, která by mohla těmto extrémním případům alespoň částečně zabránit. Je důležité, aby široká veřejnost měla přehled od místech v okolí svého bydliště, na která se může v případech nouze kdykoli obrátit a začít tak své potíže řešit s předstihem. Zde je nutné zapojení veřejných médií, ale i snaha jednotlivých měst a obcí informovat své obyvatele o možnostech těchto služeb.

Vzájemná spolupráce

Týmová spolupráce a její jasná koordinace, hraje při poskytování služeb rodinám zásadní roli. Nedostatky ve vzájemné spolupráci mohou mít pro rodinu velice vážné následky, těmi méně vážnými může být duplicita některých poskytovaných služeb. Horší variantou však může být ještě větší propad rodiny zapříčiněný nedostatečným zmapováním

všech faktorů, které rodinu ovlivňují, čímž může dojít k nedokonalé diagnostice problémů a následně k jejich nesprávnému řešení.

Zde je možností řešení sjednocené fungování organizací, jak státních, tak i nestátních a přesně vymezené formy spolupráce s dalšími subjekty a organizacemi, které by byly povinné. Vhodný by byl i jasně určený způsob předávání těchto informací.

Další možností je i častější vzájemné setkávání na vzdělávacích akcích v rámci celoživotního vzdělávání či organizování společných akcí, které by podporovaly vzájemné vztahy a spolupráci.

Sociální bydlení

Řešení problému týkajícího se nedostatku sociálního bydlení, je v rukou státu. Aktuálně se tímto problémem zabývá Ministerstvo práce a sociálních věcí. To se v rámci projektu *Podpora sociálního bydlení* snaží rozvíjet systém sociálního bydlení v České republice. Tento projekt je realizován v rámci Operačního programu Zaměstnanost od 1. ledna 2016 do 31. prosince 2020. V rámci projektu úzce spolupracuje s šestnácti městy a obcemi, úřady práce, nevládními neziskovými organizacemi, sociálně-zdravotními a bytovými odbory městských a obecních úřadů. Tento projekt plánuje pomoc pro minimálně 1281 lidí. (MPSV Sociální bydlení, ©2017)

Řešení tohoto problému je však dlouhodobou záležitostí, kdy výsledky a účinnost projektu, bude známa za dlouhou dobu.

Více sociálních pracovníků a Finanční podpora

Z poměrně častých stížností na nedostatek času při práci s jednotlivými rodinami, nebo malé množství organizací, které se zabývají sanací, vyplývá možnost dalšího opatření, jak těmto stížnostem předejít. Jediným řešením je zde zvýšení množství sociálních pracovníků, kteří se budou moci rodinám věnovat. S tímto problémem však úzce souvisí i finanční zabezpečení těchto pracovníků. V ideálním případě by tato pomoc začala být více podporovaná státem, vznikalo by více organizací po celé České republice, které by se věnovali pomoci rodinám, které se dostanou do obtížných situací a tím by se samozřejmě zvýšil i počet sociálních pracovníků.

Zkrácení soudních procesů týkajících se dětí

Urychlení soudních procesů, které se týkají dětí, by bylo velkou pomocí nejen pro sociální pracovníky, kteří s těmito dětmi a rodinami pracují, ale především pro děti samotné. Často totiž čekání na rozhodnutí soudu, do jakého typu péče bude nezletilé dítě svěřeno, trvá neúměrně dlouhou dobu a může mít na život dítěte velmi negativní vliv.

Důvodem zdlouhavých soudních procesů bývá čekání na vyhotovení znaleckých posudků, bez kterých soud v některých případech nemůže rozhodnout. V těchto zdlouhavých procesech může zakročit Orgán sociálně-právní ochrany dětí a podat stížnost směřující proti průtahům způsobeným soudními znalci. Bohužel však o této možnosti často netuší. (Státní správa, ©2000-2019)

Další možností, jak urychlit délku je podání návrhu na určení lhůty k provedení procesního úkonu, který najdeme v Zákoně o soudech a soudcích, a to konkrétně v § 174a. Návrh na určení lhůty se podává u soudu, vůči kterému jsou průtahy v řízení namítány.

Přes to všechno, jsou soudní procesy v otázkách péče o dítě často velice zdlouhavé a samotné dítě je zde vnímáno spíše jen jako předmět ochrany než jako plnoprávný subjekt, který by se měl účastnit rozhodování, které se ho týká. V případě účasti dětí na soudních procesech by bylo vhodné doplnění znalostí soudců o dětskou psychologii, případně komunikaci s dětmi.

Zvýšení kompetencí sociálních pracovníků

K otázce č. 12 v dotazníku, se 8 % respondentů vyjádřilo, že jim chybí větší kompetence při výkonu jejich práce. I přes možnost vyjádřit se, však nikdo neuvedl přesně, o jaké kompetence se jedná.

Sociální pracovníci například nemají možnost sanovat rodinu, která je nedobrovolným klientem, i když to OSPOD vnímá jako potřebný. Tato možnost pracovat i s nedobrovolným klientem by byla nápomocná nejen pracovníkům OSPOD, ale zejména rodinám, kterým hrozí například odebrání dítěte, pokud svoje problémy nezačne řešit s odborníky.

V některých případech by zajisté pomohla úprava páté části zákona o sociálních službách, která je věnovaná povinnosti zachovávat mlčenlivost. Zejména pokud se jedná o děti, bylo by na místě mít možnost, si v rámci spolupráce (samozřejmě se souhlasem klienta) předávat i citlivé údaje, pokud by to mohlo rodině nějak pomoci.

Jasně stanovení spolupráce mezi službami

Výhodné by bylo rozdělit práci s rodinou mezi více subjektů, které by měli zákonem jasně stanovená pravidla spolupráce a vzájemné komunikace. Roli těchto organizátorů by měli převzít pracovníci OSPOD, kteří by byli schopni jasně rozdělit role.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se orientuje na téma sanace rodin, které se nejen stále více dostává do popředí zájmů sociálních pracovníků, ale stává se obecně v dnešní společnosti stále více aktuální. Mnoho z nás však o možnosti sanace rodin zatím nemá tušení. Jelikož je sanace v sociální práci pořád spíše novinkou, je vhodné se s ní blíže seznámit. Jedná se tedy o druh pomoci a podpory rodinám, které se ať už vlastním, či cizím zaviněním ocitly v nelehké životní situaci, kterou sami bez odborné pomoci nedokáží vyřešit. Nejdůležitější v této pomoci je ochrana dětí a zajištění jejich správného vývoje v přirozeném prostředí, kterým je bezpochyby právě rodina.

Teoretická část práce slouží k seznámení s tématem sanace, jejími definicemi a postupy, avšak spíše v ideálních případech. Jak ukazuje praktická část práce, která se zabývá zkoumáním subjektivních názorů odborníků, je zde pořád velké množství překážek a nedostatků. Ty pak sociálním pracovníkům práci s rodinami často velmi stěžují a prodlužují. Pozitivním zjištěním však je, že i přes velké množství úskalí, se kterými se sociální pracovníci musí během své práce potýkat, se shodují, že se jim v péči o rodiny daří a že tato forma pomoci má jednoznačně smysl. Nejen z logiky věci vyplývá, že dočasné odebrání dítěte z jeho přirozeného prostředí a poté jeho znovunavrácení mezi třeba jen částečně dořešené rodinné situace a problémy, nic neřeší. Podstatná je zde tedy pomoc rodině těmto problémům spíše předcházet. V případech, kdy už k odebrání dítěte z rodiny došlo, je třeba učinit co nejefektivnější kroky, které povedou zpět k jeho navrácení do přirozeného rodinného prostředí a zajistit také služby takzvané následné péče, které zamezí opětovnému vzniku závažných problémů.

Zapojení rodiny do programu sanace je založeno na dobrovolnosti, což se může mnohdy změnit v její nevýhodu. Rodina si vyřeší nejakutnější problém a program opustí. Řešení problémů je totiž často zdlouhavé, a tak může snadno dojít k demotivaci a neochotě dál v programu pokračovat. Někdy je to způsobeno tím, že má rodina od sanace nereálná očekávání, která nejsou splnitelná. Je důležité si také uvědomit, že ne pro všechny rodiny je tento systém pomoci vhodný, a ne všem dokáže vyřešit jejich problémy a splnit očekávání.

Cílem bakalářské práce tedy bylo v úvodní teoretické části důkladné prostudování problematiky sanace rodiny včetně legislativy, která se k ní váže. V praktické části pak prostřednictvím výzkumu, za pomoci kvantitativního dotazování zjistit konkrétní názory sociálních pracovníků, kteří s rodinami přímo pracují, zda jsou dnešní postupy procesu

sanace rodiny z jejich pohledu účinné, v čem oni sami shledávají největší úskalí, případně na čem je potřeba ještě zapracovat. Stanovené cíle této bakalářské práce byly splněny.

Mým přáním je, aby se toto téma stalo do budoucna mnohem známější široké veřejnosti a že se lidé nebudou stydět požádat o pomoc, pokud budou mít pocit, že v rodičovské úloze nějakým způsobem selhávají. Také doufám, že společnost nebude na rodiče, kteří svou úlohu nezvládnou hned na poprvé, nahlížet s despektem a stane se jim oporou a povzbuzením pro jejich další kroky. Nikdy totiž nevíme, zda to nebudeme my, nebo naši blízcí, kdo bude tuto odbornou pomoc potřebovat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ADAIR, John Eric. *Efektivní komunikace*. Praha: Alfa Publishing, 2004. Management (Alfa Publishing). ISBN 80-86851-10-9

BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5

BERG, Insoo Kim. *Posílení rodiny: základy krátké terapie zaměřené na řešení*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0500-5

DUNOVSKÝ, Jiří. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5

DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Praha: Grada, 1999. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-254-9

GABURA, Ján a Jana PRUŽINSKÁ. *Poradenský proces*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. Série učebnic navržená ediční radou kateder sociální práce. ISBN 80-85850-10-9

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Přeložil Vladimír JŮVA, přeložil Vendula HLAVATÁ. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1369-4

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269

JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*. Praha: Grada, 2008. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2397-6

KAPPL, Miroslav. *Úvod do teorií a metod sociální práce s komunitou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-401-4

KOZEL, Roman. *Moderní marketingový výzkum: nové trendy, kvantitativní a kvalitativní metody a techniky, průběh a organizace, aplikace v praxi, přínosy a možnosti*. Praha: Grada, 2006. Expert (Grada). ISBN 80-247-0966-x

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1284-0

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Praha: SPN, 1992. Psychologická literatura. ISBN 80-04-25236-2

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres: vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Třetí, upravené vydání (ve Vyšehradu první). Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-797-7

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-19-9

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-5490

MATOUŠEK, Oldřich. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2. přepracované vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8

MLČÁK, Zdeněk. *Vybrané kapitoly z psychologie manželství a rodiny*. Ostrava: Ostravská univerzita, 1996. ISBN 80-7042-452-4

MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2., upr. vyd. Ilustroval Vladimír JIRÁNEK. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-86429-87-8

PECH, Jaroslav. *Řeč těla & umění komunikace: [příručka prakticky pro všechny, kteří se chtějí zlepšit v řešení běžných životních situací]*. Praha: NS Svoboda, 2009. ISBN 978-80-205-0606-1

PLAMÍNEK, Jiří. *Týmová spolupráce a hodnocení lidí*. Praha: Grada, 2009. Manažer. ISBN 978-80-247-2796-7

POSPÍŠILOVÁ, Tereza. *Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje: zpráva z projektu CIVICUS Civil Society Index pro Českou republiku*. Brno: Pro Nadaci rozvoje občanské společnosti a Fakultu humanitních studií Univerzity Karlovy vydalo Akademické nakladatelství CERM, 2005. ISBN 80-7204-379-X

PŘADKA, Milan, Dana KNOTOVÁ a Jarmila FALTÝSKOVÁ. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. ISBN 80-210-1946-8

SKARUPSKÁ, Helena. *Sociální psychologie: (základy sociální práce ve vztahu ke klientovi)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2621-1

SMUTKOVÁ, Lucie. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-069-1

SOUKUP, Jan. *Motivační rozhovory v praxi*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0607-1

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. Praha: Grada Publishing, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0

ŠTASTNÁ, Anna. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. Praha: VÚPSV, 2009. ISBN 978-80-7416-038-7

Velký sociologický slovník. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5

VESELÁ, Jana. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2006. ISBN 80-7194-864-0

VYMĚTAL, Jan. *Průvodce úspěšnou komunikací: efektivní komunikace v praxi*. Praha: Grada, 2008. Manažer. ISBN 978-80-247-2614-4

LEGISLATIVNÍ ZDROJE

Listina základních práv a svobod

Úmluva o právech dítěte

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (Evropská úmluva)

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Zákon 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve zněních pozdějších předpisů.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 6/2002 Sb., O soudech a soudcích, § 174a

INTERNETOVÉ ZDROJE

Dům tří přání [online]. 2017 [cit. 2019-01-28]. Dostupné z: <http://www.dumtriprani.cz/>

Fond ohrožených dětí. *Fond ohrožených dětí* [online]. 2019 [cit. 2019-01-25]. Dostupné z: <http://www.fod.cz/>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY [online]. 2007 [cit. 2019-02-11]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-systemu-pecce-o-ohrozene-deti.asp>

MPSV: *Projekt - Podpora sociálního bydlení* [online]. 2017 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/26048>

Sanace rodiny. *MPSV* [online]. Praha 2, 2008 [cit. 2018-11-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/5587>

Státní správa [online]. 2019 [cit. 2019-03-01]. Dostupné z: https://www.statnisprava.cz/rstsp/clanky.nsf/i/soudni_rizeni_o_svereni_ditete_do_pecce_lze_urychlit_necinnost_soudnich_znalcu_muze_proverit_soud_16061712_97346456

STŘEP: *České centrum pro sanaci rodiny* [online]. 2017 [cit. 2019-01-27]. Dostupné z: <http://www.strep.cz/cs/>

Šance dětem [online]. 2019 [cit. 2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/dite-mimo-vlastni-rodinu/kde-hledat-pomoc.shtml>

Dialog [online]. 2016 [cit. 2019-02-01]. Dostupné z: <http://dialog-brno.cz/>

ČASOPISY

Sociální práce. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2007, **2007**(1). ISSN 1213-6204

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Seznam grafů

<i>Graf výsledků otázky č. 1, zdroj: vlastní</i>	37
<i>Graf výsledků otázky č. 2, zdroj: vlastní</i>	38
<i>Graf výsledků otázky č. 3, zdroj: vlastní</i>	39
<i>Graf výsledků otázky č. 4, zdroj: vlastní</i>	40
<i>Graf výsledků otázky č. 5, zdroj: vlastní</i>	41
<i>Graf výsledků otázky č. 6, zdroj: vlastní</i>	42
<i>Graf výsledků otázky č. 7, zdroj: vlastní</i>	43
<i>Graf výsledků otázky č. 8, zdroj: vlastní</i>	44
<i>Graf výsledků otázky č. 9, zdroj: vlastní</i>	45
<i>Graf výsledků otázky č. 10, zdroj: vlastní</i>	46
<i>Graf výsledků otázky č. 11, zdroj: vlastní</i>	47
<i>Graf výsledků otázky č. 12, zdroj: vlastní</i>	48
<i>Graf výsledků otázky č. 13, zdroj: vlastní</i>	50
<i>Graf výsledků otázky č. 14, zdroj: vlastní</i>	51
<i>Graf výsledků otázky č. 15, zdroj: vlastní</i>	52
<i>Graf výsledků otázky č. 16, zdroj: vlastní</i>	53
<i>Graf výsledků otázky č. 17, zdroj: vlastní</i>	54

Příloha č. 2: Dotazník

1) Muž X Žena

2) Váš věk:

- a) Méně než 35
- b) 36 - 45
- c) 46 - 55
- d) Nad 56

3) Dosažené vzdělání

- e) Základní
- f) Výuční list

- g) Středoškolské
 - h) Vyšší odborné
 - i) Vysokoškolské
- 4) Jak dlouhou dobu se ve svém zaměstnání věnujete sanaci rodin?
- a) 0 – 1 rok
 - b) 1 – 3 roky
 - c) 3 – 7 let
 - d) Více než 7 let
- 5) Jak se ve vašich případech rodina o programu sanace nejčastěji dozví?
- a) OSPOD
 - b) Internetové vyhledávání
 - c) Letáky, brožury
 - d) Osobní setkání
 - e) Pobočky FOD
 - f) Jiné, prosím uveďte...
- 6) Jaké jsou nejčastější důvody pro přijetí rodiny do sanačního programu?
- a) Na základě případové konference
 - b) Na základě doporučení pracovníka OSPOD
 - c) Přes děti, které skončí v ústavní péči
 - d) Na základě sdělení ošetřujícího lékaře
 - e) Na základě sdělení školy
 - f) Na základě anonymního oznámení
 - g) Jiné, prosím uveďte...
- 7) Jak nejčastěji probíhá komunikace s ostatními organizacemi zabývajícími se sanací rodin?
- a) Setkávání na případových konferencích
 - b) Elektronická pošta

- c) Telefonické sdělování
 - d) Osobní setkávání v centru, které se zabývá sanací
 - e) Osobní setkávání u klienta doma
 - f) Jiné, prosím uveďte...
- 8) Jak hodnotíte vzájemnou spolupráci s ostatními organizacemi zabývajícími se sanací rodin?
- a) vše funguje jak má
 - b) dostačující
 - c) jsou zde výrazné nedostatky
 - d) minimální
- 9) Je z vašeho pohledu odborná pomoc konkrétním rodinám nezbytná?
- a) Ano je
 - b) Alespoň ze začátku určitě ano, než se rodina dostane z největších problémů
 - c) Ne, v dnešní době si rodina, pokud bude sama chtít, dokáže pomoci sama
 - d) Jiný názor:
- 10) Hodnotíte dle Vašich zkušeností sanaci rodiny v praxi jako úspěšnou?
- a) Ano
 - b) Spíše ano
 - c) Spíše ne
 - d) Ne
 - e) Jiný názor:
- 11) V čem spatřujete při vykonávání své práce největší úskalí?
- a) V neochotě rodinných příslušníků spolupracovat s odborníky
 - b) V nesprávném odhadu možností nápravy v daném prostředí
 - c) V nesprávném stanovení celkové sociální diagnózy
 - d) V nesprávném odhadu vývojové prognózy dítěte
 - e) V nesprávné volbě typu náhradní péče

- f) Potíže s adaptačními schopnostmi dětí
- g) Komplikace ve vztazích mezi rodiči a dětmi
- h) Nedostatky ve vzájemné spolupráci jednotlivých organizací
- i) Jiné (uved'te)....

12) Co Vám při práci chybí?

Uved'te:

.....

13) Co při práci naopak považujete za zbytečné?

Uved'te:

.....

14) Je podle Vás současná právní legislativa dostačující?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

15) Pomohly by Vám v praxi nějaké změny v legislativě? Jaké?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím
- d) Tyto:

Uved'te:

.....

16) Je podle Vašeho názoru zájem ze strany rodin o nabízenou pomoc a služby dostačující?

- a) ano
- b) většinou ano
- c) není
- d) většinou není